

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJOS
TEISĖS KATEDRA

LINA STEPONAVIČIŪTĖ
TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA (IKITEISMINIO PROCESO SPECIALIZACIJA)

IŠRAIŠKOS LAISVĖ IR JOS ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – profesorė
dr. Birutė Pranevičienė

Kaunas, 2018

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	3
SĄVOKŲ IŠAIŠKINIMAS	4
ĮVADAS	5
1. IŠRAIŠKOS LAISVĖS SAMPRATA ŽMOGAUS TEISIŲ KONTEKSTE	9
1.1 Išraiškos laisvės svarba demokratinėje visuomenėje	9
1.2 Išraiškos laisvės samprata	11
1.3 Išraiškos laisvės interpretacija konstitucinėje jurisprudencijoje	22
2. IŠRAIŠKOS LAISVĖS ĮGYVENDINIMAS DEMOKRATINĖJE VISUOMENĖJE	31
2.1 Galimybė naudotis išraiškos laisve	31
2.2 Išraiškos laisvės ribojimas	35
2.3 Žmogaus teisių užtikrinimas naudojantis išraiškos laisve	47
IŠVADOS	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
ANOTACIJA	62
ANOTATION	63
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1. 1 paveikslas. *Išraiškos būdai.*

SAVOKŲ IŠAIŠKINIMAS

1. **Asmens garbė** – tai visuomenės pripažįstama pagarba už nuopelnus, geras asmens vardas. Asmens garbės sinonimas yra juridinio asmens dalykinė reputacija.¹

2. **Asmens orumas** – tai subjektyvus asmens savęs vertinimas, savo vertės pajutimas².

3. **Informacija** – Bendrąja prasme informacija reiškia žinią, t. y. faktų ir duomenų konstatavimą apie reiškinius, įvykius, asmens veiksmus, savybes³.

4. **Įsitikinimai** – įvairialypė konstitucinė sąvoka, apimanti politinius, ekonominius įsitikinimus, religinius jausmus, kultūrines nuostatas, etines bei estetines pažiūras ir kt.⁴

5. **Komunikacija** – bendravimas, keitimasis patyrimu, mintimis, išgyvenimais⁵.

6. **Laisvė turėti įsitikinimus** – tai reiškia, kad žmogus yra laisvas pats formuoti savo įsitikinimus, pasirinkti pasaulėžiūros vertybes, jis ginamas nuo bet kokios prievartos, jo požiūrių negalima kontroliuoti⁶.

7. **Nuomonė** – Nuomonė yra kokių nors faktų supratimas, vertinimas, požiūris į faktus ir vertybes, komentarai, pastabos⁷.

8. **Pliuralizmas** – demokratinė santvarka, toleruojanti įvairių visuomeninių ir kultūrinių sluoksnių interesus, užtikrinanti jiems teisę reikšti savo politinius, visuomeninius bei ekonominius interesus ir dalyvavimą valstybės valdyje⁸.

---

¹ Mikelėnas V., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.

² *Ibid.*

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451-895/2016.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 49-1424.

⁵ Žodžiai.lt. [interaktyvus]. Komunikacija žodžio reikšmė. [žiūrėta 2018-10-27]. <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Komunikacija&wid=10273>

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“, *op. cit.*

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje, *op. cit.*

⁸ Terminų žodynas. [interaktyvus]. Pliuralizmas reikšmė. [žiūrėta 2018-10-27]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Pliuralizmas>.

ĮVADAS

Komunikacija visuomenėje užima ganėtinai didelę reikšmę. Beveik neįmanoma įsivaizduoti gyvenimo be bendravimo, kadangi daugeliu atvejų jis paverčia mūsų kasdienybę įdomesne, gyvenimą paprastesniu – pasiekiant socialinio bendrumo visuomenėje, susipažįstant su naujais žmonėmis. Komunikacija yra bendravimo, keitimosi informacija procesas visuomenėje. Išgirdus žodį – bendravimas, daugeliui, visų pirma kyla mintis, jog tai yra dvišalis veiksmas, kurio metu keičiamasi informacija, ją realizuojant kalboje ištartu žodžiu ar užrašytu tekstu. Negalima teigti, jog tai yra klaidingas bendravimo apibūdinimas, kadangi visi jį suvokiame skirtingai, tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad komunikacija apima kur kas daugiau nei tik žodinį bendravimą. Bendravimas yra sąveika tarp žmonių, kurios metu apsiukeičiama mintimis, emocijomis, kurios nebūtinai turi būti išreikštos tik žodžiu. Atkreipkime dėmesį į tai, kad bendraujant, gauname ne tik žodinę informaciją, bet ir vaizdinę. Kartais nereikia žodžių, kad suprastume vieni kitus. Stebėdami žmogaus elgesį, jo veidą, galime daug sužinoti ir nereikės išgirsti nei žodžio. Pavyzdžiui, atkreipdami dėmesį į kito asmens veido išraišką, pastebime kaip jis yra nusiteikęs, kokia yra jo emocinė būseną.

Kalbant apie komunikavimą, išraiškos laisvė yra neatsiejama nuo mūsų kasdienybės. Šią dieną viešojoje erdvėje dažnai susiduriame su išraiškos laisvės pasireiškimais. Kiekvienas turi teisę reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nepaisant to, kad dažnai susiduriama su nuomonių susikirtimais. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų⁹. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad išraiškos laisvės, kaip teisės ja naudotis realizavimas, lygiagrečiai su savo panaudojimu yra susijęs ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos dėl valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikalstamoms veikoms. Išraiškos laisvės ribojimais yra siekiama užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, kitų asmenų garbę bei orumą, teises¹⁰. Besivystant naujosios technologijoms, galimybių išraiškai atskleisti vis daugėja. Naujų

---

⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

¹⁰ Lietuvos administracinio teismo nutartis byloje Nr. AB-6821-3-61-3-04411-215-1. TAR. 2017, Nr. 5670.

technologijų pagalba žmogų kasdien pasiekia neribotas kiekis informacijos, kuri pateikiama skirtingomis komunikavimo formomis.

Šią dieną, išraiškos laisvės turinys nėra griežtai suformuluotas, paliekant erdvę interpretacijoms. Atkreiptinas dėmesys, jog nesant konkrečios išraiškos formuluotės, atsiranda neaiškumų, susijusių su išraiška, išraiškos laisve bei jos realizavimu. Bene dažniausiai kylantis klausimas, kalbant apie išraiškos laisvę, yra išraiškos laisvės ribojimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti¹¹. Tačiau minėtame įstatyme taip pat nurodoma, jog laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją yra nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija¹². Susidaro įspūdis, kad vis dėlto negalima naudotis išraiškos laisve kaip pilnaverte kiekvienam asmeniui suteikiama teise. Konstitucijoje paminėta, jog kiekvienas turi teisę į savo įsitikinimus¹³, tačiau kalbant apie išraiškos laisvę, kyla klausimas, ar iš tiesų savo įsitikinimus galima reikšti laisvai. Visi žmonės yra skirtingi, visi jie unikalūs, taigi, natūralu, kad kiekvieno asmens nuomonė taip pat skiriasi. Kas vienam žmogui yra priimtina, kitam gali būti kaip įžeidimas, nepagarbos išraiška. Taigi, kalbant apie Konstitucijoje įtvirtintą išraiškos laisvės nuostatą ir jos plėtojimą, susidaro įspūdis, kad laisvę turėti įsitikinimus turi kiekvienas žmogus, tačiau pati išraiškos laisvė nėra galutinė.

Atkreipiant dėmesį į išraiškos laisvės svarbą bei akcentuojant išraiškos laisvės įgyvendinimo užtikrinimą, baigiamajame rašto darbe derėtų įvertinti galimybes, realizuojančias šią laisvę. Visuma siekių užtikrinti išraiškos laisvės galimybes, teisėtumą bei žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, suponuoja nagrinėjamos rašto darbo temos problemą ir suformuluoja tirtinus klausimus:

1. Kokiais būdais ar formomis galima išreikšti savo nuomonę ar įsitikinimus?
2. Ar siekiant užtikrinti žmogaus teises bei laisves, būtina riboti išraiškos laisvę?
3. Dėl kokių priežasčių gali būti varžoma išraiškos laisvė?
4. Ar galima išreikšti nuomonę, nepagrįstą jokiais faktais ar argumentais?

Baigiamojo darbo reikšmė. Visų svarbiausia, išanalizavus mokslinę literatūrą, teismų praktiką bei atlikus tyrimą tema – „Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimo galimybės“ – atskleisti, kaip tinkamai galima naudotis išraiškos laisve, išvengiant šios laisvės ribojimų bei įvertinti

---

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

išraiškos laisvės įgyvendinimo galimybes šią dieną, atkreipiant dėmesį į žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimą.

Darbo objektas. Baigiamojo darbo tyrimo objektas yra išraiškos laisvės samprata ir jos teisinis reguliavimas.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas – nustatyti išraiškos laisvės ribas demokratinėje visuomenėje.

Darbo tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti išraiškos laisvės sampratą bei jos reglamentavimą teisės aktuose.
2. Atskleisti išraiškos laisvės svarbą bei problematiką.
3. Aptarti kylančią atsakomybę asmenims, dėl netinkamo išraiškos laisvės realizavimo.

Tyrimo dalykas – Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymai, Lietuvos teismų praktika, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai, Europos žmogaus teisių teismo sprendimai, tarptautiniai teisės aktai, įvairių Europos šalių įstatymai, mokslinė bei kita literatūra.

Tyrimo metodai. Iškeltiems darbo uždaviniams įgyvendinti panaudoti teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai. Naudojami apibendrinimo, lyginimo, abstrakcijos, analizės, lingvistinis metodai.

Apibendrinimo metodas – išvadoms formuoti apibendrinant išnagrinėtą literatūrą bei teismų praktiką.

Lyginimo – tarpusavyje lyginant teisės aktus, reglamentuojančius išraiškos laisvę bei analizuojant išraiškos laisvės sampratą moksliniuose straipsniuose.

Abstrakcijos – konkretinant surinktą analizuojamą informaciją, koncentruojantis į išraiškos laisvės pagrindus, esminius bruožus.

Analizės – analizuojant surinktą literatūrą, nagrinėjant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimus.

Lingvistinis – aiškinant terminų reikšmę.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro turinys, įvadas, skyriai su poskyriais, išvados, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių bei anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Temos naujumas. Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimas Lietuvos mokslininkų darbuose analizuoti tik fragmentiškai. Nepaisant to, kad šią dieną, tema demokratinėje visuomenėje yra itin aktuali, mokslinių darbų nėra daug. Atlikus literatūros apžvalgą, nustatyta, kad Lietuvoje ši tema mažai nagrinėta. Tie autoriai, kurie analizavo nagrinėjamą temą, lietuviškai kitus aspektus nei gilinamasi šiame darbe.

Temos aktualumas. Tobulėjant naujosioms technologijoms atsiranda vis daugiau alternatyvų išraiškos laisvės įgyvendinimui. Pasitaiko atveju, kai naudodamiesi išraiškos laisve,

dėl savo išreikštos nuomonės žmonės būna nubausti dėl šmeižto, įžeidimo, asmens teisių į garbę ir orumą pažeidimų kitų asmenų atžvilgiu. Pravartu išsiaiškinti ar taikytini išraiškos laisvės ribojimai per stipriai nevaržo galimybės naudotis šia laisve.

1. IŠRAIŠKOS LAISVĖS SAMPRATA ŽMOGAUS TEISIŲ KONTEKSTE

Visų pirma, norint kalbėti apie išraiškos laisvę, jos įgyvendinimą bei apribojimus, pravartu ir būtina suprasti nagrinėjamų terminų reikšmę. Aktualu apžvelgti bendrinį sąvokų supratimą visuomenėje bei išsiaiškinti jų reikšmę, kuria bus naudojamosi šiame tiriamajame darbe. Tik suformavus pirminį supratimą apie išraiškos laisvę, galima kalbėti, analizuoti ir tirti bendrus bei atskirus rašomojo darbo temos aspektus, didžiąją dalį dėmesio skiriant žmogaus teisėms.

Nepaisant to, kad žmogaus teisių institutas tarptautinėje teisėje buvo įtvirtintas tik po Antrojo pasaulinio karo, žmogaus teisės jau ir gerokai anksčiau buvo neatsiejamoms nuo kiekvieno žmogaus asmenybės. Žmogaus teisių suvokimas kito keletą šimtmečių kol pasiekė šiuometinį suvokimą. Kova tarp žmogaus teisių pripažinimo ir garantavimo bei valstybės savivalės ir kišimosi į privačią žmogaus sferą buvo varomoji visuomenės jėga, sudariusi sąlygas atsirasti pirmiesiems žmogaus teisių apsaugos dokumentams¹⁴. Šią dieną, pasiekta tokio rezultato, kad tarptautinė teisė įtvirtina daug žmogaus teisių ir laisvių, kiekvienam asmeniui suteikdama garantijas jomis naudotis. Žmogaus teisių kontekste yra įsitvirtinusi ir išraiškos laisvė.

1.1 Išraiškos laisvės svarba demokratinėje visuomenėje

Išraiškos laisvė užima svarbią vietą žmogaus teisių ir laisvių kataloge. Nesant išraiškos laisvės, būtų sudėtinga įsivaizduoti demokratinės valstybės valdymą ar apskritai, šią dieną vyraujančią visuomeninį gyvenimą. Išraiškos laisvė kaip žodžio laisvė, atlieka svarbią funkciją dalyvaujant demokratiniam valdyme, atskleidžiant tiesą ar įgyvendinant savo kaip asmenybės savirealizaciją. Tiek valdžios institucijoms, tiek visuomenei derėtų atkreipti dėmesį į išraiškos laisvės svarbą, garantuojant nevaržomą išraiškos laisvės įgyvendinimą bei suteikiant tinkamas galimybes naudotis šia laisve.

Vienas populiariausių argumentų, pagrindžiančių žodžio laisvės svarbą, yra šios asmens teisės reikšmė demokratijai. Kiti argumentai, pagrindžiantys žodžio laisvės svarbą, yra susiję su fundamentinėmis žmogaus teisėmis į orumą ir savirealizaciją.¹⁵ Demokratiniai procesai be aktyvaus ir tinkamo visuomenės dalyvavimo yra neįmanomi. Tam, kad piliečiai turėtų galimybę įsitraukti į demokratinį valdymą ir jame dalyvauti, kiekvienam privalu turėti žodžio laisvę. Turėdami tokią teisę, piliečiai dalyvauja atvirose diskusijose, kuriose laisvai, nevaržydami savęs

---

¹⁴ Jočienė D., *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

¹⁵ Kenstavičius D., *Svarbiausios žodžio laisvės ribojimo sąlygos Jungtinėse Amerikos valstijose*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra, 2011.

analizuoja ir aptarinėja visuomenei aktualiausius klausimus. Susidaro įspūdis, kad siekiant efektyvaus demokratijos egzistavimo, žodžio laisvė turi būti puoselėjama ir ginama. Būtent žodžio laisvė sudaro sąlygas darnios visuomenės plėtrai bei demokratijos klestėjimui.

Laisvas ir visuotinis keitimasis informacija, nevaržomas jos skleidimas yra ypatingai svarbus demokratinių procesų veiksnys, užtikrinantis ne tik individualios nuomonės, subjektyvių įsitikinimų, bet ir grupinių pažiūrų, tarp jų ir politinių bei visos tautos valios formavimą¹⁶. Tik laisvai keičiantis informacija individui atsiveria galimybė plėsti savo žinias, ugdyti pasaulėžiūrą, tobulėti kaip asmenybei.¹⁷ Kiekvienas žmogus turi savo pažiūras ir įsitikinimus, o galimybė nevaržomai juos reikšti, bendraujant su kitais asmenimis, sudaro galimybes tobulėti ne tik pačiam, bet ir tiems, kuriuos išreikšti įsitikinimai pasiekia. Tai reiškia, kad tarpusavyje keičiantis nuomonėmis, atsiranda galimybė plėsti savo žinias ir tokiu būdu formuoti jau nusistovėjusias pažiūras, tobulėjant kaip asmenybei.

Apsaugoti ir skatinti kultūros įvairovę galima tik tada, jeigu užtikrinamos tokios žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės, kaip žodžio, informacijos bei komunikacijos laisvė ir galimybė asmenims pasirinkti kultūros raiškos formą.¹⁸ Galimybė kiekvienam žmogui laisvai formuoti savo nuomonę ir pažiūras ir laisvai jas skleisti – būtina sąlyga demokratijai sukurti ir išsaugoti.¹⁹ Jokios pažiūros ir ideologija negali būti primestos asmeniui kaip norma, vyraujanti visuomenėje. Tik formuodamas savitą nuomonę ir įsitikinimus žmogus geba būti vertinga demokratinės visuomenės dalimi.

Įsitikinimų raiškos laisvė, galiojanti su apribojimais, taikytina ne tik informacijai arba idėjoms, kurios priimamos palankiai, laikomos neužgauliomis ar nevertomis dėmesio, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir liberalumo, be kurių nėra

---

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.

¹⁷ Meškauskaitė L., *Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

¹⁸ Konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo. TAR. 2016, Nr. 29120.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuso 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkurso organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 34-847.

demokratinės visuomenės, reikalavimai.²⁰ Galima susidaryti nuomonę, jog išraiškos laisvė yra vienas svarbiausių demokratinės visuomenės bruožų. Laisva nuomonių bei įsitikinimų raiška demokratinėi visuomenei sudaro galimybes vystytis bei tobulėti. Darydama įtaką demokratijos vystymuisi, įsitikinimų raiškos laisvė tuo pačiu sudaro galimybes kiekvienam piliečiui tobulėti kaip asmenybei.

Kalbant apie išraiškos laisvės svarbą ir apibendrinant pateiktą informaciją, galima daryti prielaidą, kad nesant išraiškos laisvės, demokratija nustotų klestėti. Išraiškos laisvė įvardijama kaip demokratinės visuomenės pagrindas. Laisvai reiškiant savo nuomonę, įsitikinimus ar pažiūras, visuomenei aktualiais klausimais, į viešumą galima iškelti svarbias problemas, kurių sprendimo būdu gali tapti būtent laisvas keitimasis informacija. Išreiškiant savo nuomonę galima prisidėti prie demokratinio valdymo spragų panaikinimo.

1.2 Išraiškos laisvės samprata

Plačiąja prasme, išraiškos laisvę būtų galima įvardinti kaip kiekvienam žmogui priklausantią teisę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų²¹. Tačiau norint geriau suprasti šios sąvokos reikšmę, derėtų išsamiau išanalizuoti tiesiogiai su išraiškos laisve susijusius aspektus, be kurių išraiškos laisvė kaip teisė ja naudotis, būtų paprasčiausiai neegzistuojanti.

Derėtų atkreipti dėmesį, kad išraiškos laisvė yra susijusi ir su kitomis žmogaus teisėmis bei laisvėmis, kurios dažnai įvardijamos kaip išraiškos laisvės sinonimai. Moksliniuose straipsniuose, teismų praktikoje, teisės aktuose, teisinėje bei publicistinėje literatūroje išraiškos laisvė neretai gretinama su žodžio laisve, saviraiškos laisve ar informacijos laisve. Pagal L. Meškauskaitę, teisė turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, žodžio laisvė, informavimo laisvė, saviraiškos laisvė ir yra labai glaudžiai susijusios tarpusavyje²².

Pastebėtina, kad bendraujant su žmonėmis, susiduriama su daugybe skirtingų individų. Visi žmonės yra skirtingi, jie turi savitą mąstymą bei pažiūras. Tik gimęs žmogus, ima formuoti save kaip asmenybę, ugdyti savo sugebėjimus, pasaulėžiūrą. Kiekvienas asmuo laisva valia turi teisę apsispręsti kaip jis gyvens, kokiomis gyvenimo nuostatomis remsis, kokią pasaulėžiūrą

---

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla, D. Jurgelevičius v. UAB „Ekstra“, Nr. 3K-3193/2009.

²¹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *supra* note 9.

²² Meškauskaitė L., *Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*, *supra* note 17.

propaguos. Jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos privalomomis ir primestos individui – laisvai savo pažiūras formuojančiam ir reiškiančiam asmeniui, atviros demokratinės pilietinės visuomenės nariui²³. Natūralu, kad ugdydami save, žmonės susikuria savitas, individualias savybes, išskiriančias juos iš kitų visuomenės narių. Suformuodami savitas nuomones, įsitikinimus, žmonės tiki, kad būtent toks požiūris yra teisingas. Esant daugybei skirtingomis savybėmis pasireiškiančių asmenybių, besivadovaujančių skirtingais stereotipais, tampa sudėtinga išvengti tarpusavio bendravimo nesklandumų, nesutarimų, nuomonių susikirtimų.

Vis dėlto, nuo laisvės turėti įsitikinimus neatsiejama teisė juos laisvai reikšti. Įsitikinimų raiškos laisvė – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis.²⁴ Galima susidaryti vaizdinį, jog galimybė išreikšti savo įsitikinimus galima ir kitiems asmenims nepriimtinu būdu, nepaisant kylančių tarpusavio nesutarimų. Taip pat, pastebėtina, kad išreikšti savo įsitikinimus bei mintis galima įvairaus pobūdžio formomis, neapsiribojant tik tiesiogiai žodžiu skleidžiama informacija. Išreikšti save yra daug alternatyvų, tokių kaip bendravimas internetu, straipsnių publikavimas, televizijos ar radijo laidų transliavimas, meno kūrimas, filmai, protestai bei kiti nuomonę išreiškiantys veiksmai ar pasakyta kalba, kurie nebūtinai turi būti racionalūs ar pagrįsti logikos dėsniais. Save išreikšti galima ir kitiems asmenims nepriimtinu būdu, tačiau nepažeidžiant kitų garbės ar orumo.

Žmogaus teisių prasme, išraiškos laisve yra vadinamas tarpusavio dalijimasis nuomonėmis bei idėjomis. Teisė į išraiškos laisvę yra labai svarbi kiekvienam žmogui, o taip pat ir visuomenei, kadangi ši teisė skatina visuomenės demokratiškumą. Lietuvos Respublikos Konstitucinėje jurisprudencijoje išraiškos laisvė apibrėžiama kaip prigimtinė žmogaus laisvė. Ji leidžia laisvai keistis idėjomis, nuomonėmis ir informacija, tokiu būdu suteikiant galimybę kiekvienam susidaryti savitą nuomonę apie visuomenei svarbias problemas ir viešai apie tai diskutuoti. Ši laisvė draudžia valstybei ir kitiems visuomenės nariams naudoti cenzūrą, palaiko laisvą ir nepriklausomą žiniasklaidą bei užtikrina piliečių informuotumą ir skaidrų valstybės veikimą²⁵. Derėtų paminėti, kad nepaisant to, jog dalintis informacija kiekvienas gali savo pasirinktais būdais ir bet kokiais formomis, teisė į išraiškos laisvę nėra absoliuti ir ji gali būti ribojama.

---

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“, *supra* note 4.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Žmogaus teisių gidas. Saviraiškos ir žiniasklaidos laisvė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-10-02]. <http://www.zmogausiteisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve>

Kalbant apie dalijimąsi nuomonėmis bei įsitikinimais, derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad įsitikinimų raiškos laisvė apima laisvę neatskleisti savo įsitikinimų ir nebūti verčiamam juos atskleisti. Valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokią nors privalomą pažiūrų sistemą.²⁶ Kiekvienas žmogus turi teisę turėti savo suformuotą nuomonę bei įsitikinimus. Įsitikinimų turinys negali būti nustatytas, formuojamas, ribojamas ar kontroliuojamas nieko kito, kaip tik pačio žmogaus. Turėdamas teisę laisvai formuoti savo nuomonę, žmogus taip pat turi teisę pats apsispręsti ar jis nori savo nuomone bei įsitikinimais dalintis su kitais visuomenės nariais. Niekas negali versti žmogaus atskleisti savo įsitikinimų.

Pravartu paminėti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnyje minima teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti²⁷ nėra konkrečiai įvardijama kaip išraiškos laisvė, paliekant platesnę erdvę interpretacijoms. Neretai įvardijant teisę į žodžio laisvę, yra remiamasi minėto straipsnio nuostatomis. Žodžio laisvės teisė – viena iš pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių. Tai Konstitucijoje įtvirtinta ir valstybės užtikrinta galimybė netrukdomai reikšti savo mintis, pažiūras, įsitikinimus viešai (žodžiu, raštu, pasinaudojant įvairiomis visuomenės informavimo priemonėmis).²⁸ Pastebėtina, jog išraiškos laisvės bei žodžio laisvė yra tapatinamos.

Bendravimas egzistuoja kiekvieno žmogaus gyvenime. Kalbėjimasis, susirašinėjimas ar kitos komunikacijos šią dieną užima ganėtinai didelę reikšmę bene kiekvieno žmogaus gyvenime, o tuo pačiu daro įtaką visuomenei ir demokratijos tvirtumui. Žodžio laisvė iš esmės yra teisė bendrauti politiniais klausimais. Tai reiškia, kad bet kokie visuomenei svarbūs pareiškimai, komentarai apie vyriausybės veiksmus, valstybės pareigūnams pareikšta kritika ar reikalavimai suteikti tam tikras teises, yra saugomi teisės į žodžio laisvę.²⁹

Derėtų atkreipti dėmesį, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 10 straipsnyje minima, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.³⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad tiek ši nuostata, tiek anksčiau minėto įstatymo nuostata yra ganėtinai panašios ir abi jos atskleidžia tai, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis bei įsitikinimus. Vis dėlto, Europos žmogaus teisių ir

---

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“, *supra note 4*.

²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note 11*.

²⁸ Abramavičius A., Andriuškevičius A., Bakševičienė ir kt., *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.

²⁹ Žodžio laisvė: sužinokite kodėl taip svarbu ją apsaugoti. [interaktyvus]. *Liberties*, 2017-07-12. [žiūrėta 2018-05-10]. <https://www.liberties.eu/lt/news/zodzio-laisve-liberties-advokacija/12506>

³⁰ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *supra note 9*.

pagrindinių laisvių konvencijos 10 straipsnis neįvardija nė vienos iš anksčiau minėtų – išraiškos ar žodžio laisvės. Šis straipsnis įvardija saviraiškos laisvę. Susidaro įspūdis, kad pagal savo apibūdinimą saviraiškos laisvė gretinama su išraiškos laisve.

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnyje numatyta, kad kiekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti. Ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų.³¹ Pastebėtina, kad ši nuostata garantuodama įsitikinimų laisvę bei saviraiškos laisvę, neišskiria nei vienos iš jų ir abi laisves naudoja greta. Tokių sugretinimų galima pastebėti ir kituose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnyje numatyta, jog kiekvienas žmogus turi teisę į saviraiškos laisvę ir ši teisė apima laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir perteikti visokią informaciją bei idėjas, nepaisant valstybių sienų, žodžiu, raštu arba per spaudą, arba meninėmis išraiškos formomis, arba kitokiais būdais savo nuožiūra³². Šiuo atveju, išraiškos laisvė bei saviraiškos laisvė taip pat sutapatinamos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne visada išraiškos laisvės įvardijimas yra sutapatinamas su kitomis anksčiau minėtomis teisėmis ar laisvėmis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnis³³ įvardija įsitikinimų raiškos laisvę. Tuo tarpu, Visuomenės informavimo įstatymo 4 straipsnyje³⁴ yra įvardinta informacijos laisvė. Abiejų įstatymų minėtų straipsnių normos nurodo, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo įsitikinimus, tačiau saviraiškos laisvė nėra minima. Vis dėlto, nederėtų abejoti, kad minėtuose įstatymuose nėra įtvirtinta saviraiškos laisvė.

Demokratines vertybes išpažįstančiose visuomenėse naudojimas konstitucine saviraiškos laisve yra svarbiausias veiksnys, formuojantis piliečių politinę valią. Plati, įvairiapusė visuomeninė diskusija visais viešojo intereso klausimais įmanoma tik esant tinkamai informacijos laisvei.³⁵ Vis dėlto, išraiškos laisvė neapsiriboja vien tik politika. Žodžio laisvė – tai dvasinio bendravimo tarp žmonių laisvė, peržengianti žmogaus biologines ribas.³⁶ Komunikuodami, dalindamiesi nuomonėmis žmonės tarsi susieja vieni kitus, kelia klausimus susijusius su išreikštomis nuomonėmis ar įsitikinimais, diskutuoja. Galima sakyti, kad žodžio laisvė yra komunikacijos laisvė. Tai, kad žodžio laisvė yra susijusi su žmogaus dvasinėmis intencijomis,

---

³¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

³² Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra* note 11.

³⁴ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1706.

³⁵ Šindeikis A., Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos. *Socialiniai mokslai, teisė*. Daktaro disertacija, 2011.

³⁶ Arlauskas S., Teisės filosofija. Žodžio (Saviraiškos) laisvės teisės moralinės ribos. *Jurisprudencija*. 2001, t. 19 (11); 141-160.

išryškėja žvilgtelėjus į žodžio laisvės teisės istorinį iškilimą.³⁷ Akivaizdu, kad vos išmokę kalbėti, žmonės ėmė reikšti savo mintis garsais. Vis dėlto, suvokimas, kad jie tai gali daryti nekliudomai, atsirado daug vėliau. Žmogaus teisių ir laisvių prasmės suvokimas, formavosi tolygiai su žmonių, kaip asmenybių formavimusi. Tik suvokę savo svarbą ir padėtį visuomenėje, žmonės įprasmino žmogaus teises ir teisę laisvai, nekliudomai reikšti savo mintis.

Apibendrinant analizuotą informaciją, galima pastebėti, kad tiek tarptautiniuose teisės aktuose, tiek Lietuvos Respublikos įstatymuose įsitikinimų laisvės, saviraiškos laisvės ir žodžio laisvės sąvokos yra gretinamos tarpusavyje ir naudojamos kaip sinonimai. Kiekviena iš paminėtų žmogaus laisvių suteikia asmeniui teisę laisvai formuoti savo įsitikinimus ir nekliudomai juos išreikšti pasirinktais būdais ir skirtingomis formomis.

Vis dėlto, kalbant apie išraiškos laisvę ir būdus išreikšti savo nuomonę bei įsitikinimus, susiduriama su kliūtimi, siekiant įvardinti galimus išraiškos būdus. Yra žinoma, kad išreikšti save galima pasirinktais būdais ir bet kokiomis formomis, tačiau tie būdai ir formos nėra konkretizuojami, paliekant platesnę erdvę interpretacijoms. Esant tokiam išaiškinimui, derėtų plėsti savo suvokimą konkrečiau įvardijant būdus bei priemones, kuriomis galima išreikšti save bei savo įsitikinimus.

Kaip jau minėta anksčiau rašomajame darbe, išraiškos laisvė yra neatsiejama bendravimo, komunikacijos dalis. Naudodamiesi išraiškos laisve, žmonės siekia patenkinti savo poreikius. Išreikšdami save bei savo įsitikinimus, jie siekia atskleisti savo asmenybę, pasidalinti jiems aktualia informacija ir taip pat, būti išgirstiems kitų visuomenės narių.

Komunikacija – tai bendravimo, keitimosi patirtimi, išgyvenimais, mintimis ar kitokia informacijos išraiška procesas³⁸. Bendravimas yra dalinimasis informacija, idėjomis, mintimis, jausmais ir emocijomis. Norima informacija išreiškiama kalbos, tam tikrų signalų, rašymo ar elgesio proceso metu. Žodinis bendravimas reiškia komunikacijos formą, kurioje mintys perduodamas žodžiu.³⁹

Komunikacija tai yra:

- pranešimo perdavimas;
- tai yra aktas, veiksmas, elgesys norint paveikti;

---

³⁷ Arlauskas S., Teisės filosofija. Žodžio (Saviraiškos) laisvės teisės moralinės ribos, *supra* note 36.

³⁸ Hollensen, S., *Marketing management: A relationship approach*. Pearson Education, 2015.

³⁹ Notes Desk. Your academic encyclopedia. [interaktyvus]. Types of communication, 2009-03-08. [žiūrėta 2018-11-02].

<http://www.notesdesk.com/notes/business-communications/types-of-communication/>

- komunikacija yra tyčinė, sąmoninga;
- gali būti verbalinė ir neverbalinė;
- prasideda iš šaltinio, kai asmuo užkoduoja (suteikia tam tikrą formą) savo pranešimą⁴⁰.

Vos suvokę bendravimo poreikį, žmogus ėmė ieškoti būdų kaip save išreikšti. Jau pirmykštėse bendruomenėse, dar nemokėdami kalbėti, žmonės ieškojo būdų kaip save išreikšti ir būti suprastiems. Ir tai padaryti jie galėjo ženklų pagalba, gestais. Sutartiniais ženklais žmonės galėjo išreikšti savo nuomonę, mąstymą, pasidalinti informacija. Ilgainiui, išmokus kalbėti, komunikuoti tarpusavyje tapo paprasčiau. Nebereikėjo naudoti kūno kalbos, sugalvotų sutartinių ženklų. Vos panorėję išreikšti savo nuomonę ar pasidalinti tam tikra informacija, žmonės tai galėjo padaryti balsu. Kalbos ženklai pagyvino mąstymą ir tikrovės supratimą, leido žmogui pasijusti unikaliumi. Žmogus sąmoningai, jausdamas savo skirtumus nuo kitų, ėmė perduoti informaciją aplinkiniams⁴¹. Susidaro nuomonė, kad vos išmokę kalbėti, žmonės pajuto išraiškos laisvės svarbą ir poreikį išreikšti savo nuomonę bei įsitikinimus.

Renesanso metu, besikeičiant gyvenimo būdai bei siekiant atrasti daugiau išraiškos būdų, žmonės ėmė rašyti. Atsiradus raštui, atsirado dar daugiau alternatyvų išreikšti save. Atsirado galimybė raštu perteiktą informaciją perduoti kitiems, bendrauti laiškais, išsaugoti informaciją. Raštas atvėrė dar platesnes galimybes žmogaus individualizavimui, tačiau ir šių galimybių žmogui nepakako. Kylant raštingumo lygiui, ėmė plisti spauda. Žmonės ėmė daugiau domėtis naujovėmis. Informacijos sklaida privertė keisti savo pasaulėžiūrą. Smalsumas skatino žmones ir toliau judėti į priekį. Ilgainiui, po Didžiosios Prancūzijos Revoliucijos, buvo priimta Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija, kurioje buvo suformuluotas spaudos laisvės principas. Spaudos laisvės principas nurodė, jog laisvai pasikeisti mintimis ir nuomonėmis yra viena iš brangiausių žmogaus teisių. Kiekvienas pilietis gali laisvai kalbėti, rašyti ir spausdinti su sąlyga, kad turės atsakyti už piktnaudžiavimą šita laisve įstatymo numatyta tvarka.⁴² Išraiškos laisvė įgijo didesnę prasmę, žmonėms atsirado daugiau galimybių realizuoti save visuomeniniame gyvenime. Išraiškos būdų ieškojimas įgijo svarbesnę reikšmę. Žmonių mąstymas ėmė kisti, atsirado poreikis diskutuoti visuomenėje aktualiais klausimais. Atsirado poreikis pažinti save, atskleisti savo mąstymą, jausmus bei emocijas.

---

⁴⁰ Puodžiūnas V., *Viešosios komunikacijos ir technologijos inovacijos*. Klaipėda: Viešoji įstaiga Socialinių mokslų kolegija, 2013.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

XVIII amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje, būdų išreikšti save atsirado dar daugiau. Tuo metu buvo kuriama fotografija, kuri pati savaime tapo svarbia vizualinės informacijos fiksavimo ir perdavimo priemone. Atsirado elektroninių technologijų išradimai, tokie kaip telegrafas, telefonas bei radijas. Fotografija galiausiai lėmė kino sukūrimą. Kinas ir radijas tapo svarbiu komunikacijos elementu. Galiausiai buvo sukurta televizija, tapusi visapusiškos informacijos teikėja. Prekyboje taip pat pasirodė kompiuteriai, o jų atsiradimą įprasmino ir atsiradęs internetas.⁴³ Plačiai pažengus elektroninių technologijų srityje, atsirado iš tiesų daug alternatyvų išreikšti savo nuomonę bei įsitikinimus, dalintis informacija. Susidaro įspūdis, kad atsirado galimybė pilnai realizuoti savo išraiškos laisvę.

Pastebėtina, kad besivystant visuomenei, atsiranda vis daugiau galimybių save realizuoti ir išreikšti save kaip asmenybę. Dar nemokėdami kalbėti žmonės stengėsi būti suprasti, mėgino išreikšti save ženklais. Ilgainiui, žmonės tobulėjo, jų mąstymas keitėsi. Visuomenė, kurioje gyveno žmonės, taip pat kito. Per ilgą laiką buvo formuojama vis daugiau išraiškos būdų. Vis dėlto, derėtų atkreipti dėmesį, kad net ir šią dieną, gyvenant išsivysčiusioje visuomenėje, naujų technologijų amžiuje, formuojami nauji komunikavimo būdai. Sudėtinga įvardinti baigtinį išraiškos būdų sąrašą, kadangi besivystant naujosios technologijoms bei tobulėjant visuomenei, gali atsirasti dar daugiau naujų alternatyvų, leidžiančių išreikšti save.

Atkreiptinas dėmesys, kad išraiškos laisvė apima ne tik verbalinę komunikaciją, bet ir neverbalinę komunikaciją. Kaip jau minėta anksčiau, dar nemokėdamas kalbėti, žmogus išreiškė save ženklais, gestais, kūno kalba. Būtent tai atspindi, jog jau nuo seniausių laikų, neverbalika buvo naudojama kaip būdas išreikšti save. Paprastai informacija, kurią norima išreikšti yra perduodama apjungiant tiek verbalinę, tiek neverbalinę formas. Norimą informaciją išreiškiant žodžiu, neverbalika papildo kalbinę raiškos formą.

Verbalinė komunikacija – tai tarpusavio sąveika naudojant kalbos ženklus – žodžius. Tokia komunikacija gali būti artikuliacinė (kalbamoji) ir rašytinė.⁴⁴ Neverbalinė komunikacija paprastai suprantama kaip informacijos perdavimo būdas ženklais, gestais, laikysena, kūno kalba ar poza, palietimu, veido išraiška, akių kontaktu. Neverbaliniu bendravimu informaciją galima perteikti ir savo išvaizda (pavyzdžiui apranga, šukuosena), balso tonacija, kalbėjimo stiliumi. Šokis taip pat laikomas neverbalinio bendravimo forma.⁴⁵

---

⁴³ Puodžiūnas V., *Viešosios komunikacijos ir technologijos inovacijos*, supra note 40.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ World mime organisation. [interaktyvus]. Nonverbal communication. [žiūrėta 2018-11-02]. <http://www.worldmime.org/en/about-mime/neighboring-theories/102-neighboring-theories/283-nonverbal-communication>

Neverbalinio bendravimo forma išskiria šiuos tris elementus:

- Išvaizda (asmens išreiškiančio save apranga, šukuosena bei erdvės, kurioje vyksta informacijos perdavimas dydis, apšvietimas, dekoracijos, apstatymas);
- Kūno kalba (asmens išreiškiančio save veido išraiška, gestai, pozos, laikysena);
- Garsai (asmens išreiškiančio save balsto tonas, balso garsumas, kalbos greitis)⁴⁶.

Komunikacija yra visuotinis ir nuolatinis reiškiny. Jo esmė yra informacijos perdavimas arba keitimasis ja tarp subjektų. Norint perduoti bet kokią informaciją, jai būtina suteikti tam tikrą formą. Informacija gali būti išreikšta žodžiais, raštu, vaizdiniais, garsais, mimika. Vienokią ar kitokią informaciją skleidžia ne tik žmogus, bet ir apskritai visi žmonijos sukurti daiktai ar technologijos. Bet kokio daikto, reiškinio, proceso išraiška arba pavidalas savaime yra informatyvus.⁴⁷ Galima susidaryti nuomonę, kad išraiškos laisvė suteikia galimybę išreikšti save pasitelkiant tam tikrus daiktus, kurie patys savaime yra informatyvūs.

Išraiškos laisvė gina beveik visus būdus, kuriais galima išreikšti save, nepriklausomai nuo perduodamos žinios turinio ar tono. Ši laisvė taikoma šioms sritims:

- visoms erdvėms (viešoms ir privačioms);
- visiems tikslams (politiniams, meniniams ir komerciniams);
- visoms formoms (žodinėms, vaizdinėms ir garsinėms);
- visoms žiniasklaidos priemonėms (filmams, animacijai, radijui, televizijai ir socialinei žiniasklaidai).⁴⁸

Išraiškos laisvė neturėtų prasmės, jei ji apsaugotų ne visas išraiškos rūšis. Taigi yra ginama tiek populiarai, tiek nepopuliariai išraiška – įskaitant nuomonės, kurios gali sukirsti kitus asmenis.⁴⁹ Svarbu tai, kad išreikšta nuomonė ar įsitikinimai būtų suderinami su kitų asmenų teisėmis. Naudojantis išraiškos laisve neturėtų būti siekiama įžeisti ar pažeminti kitą asmenį ar tam

---

⁴⁶ Notes Desk. Your academic encyclopedia. [interaktyvus]. Types of communication, *supra* note 39.

⁴⁷ Puodžiūnas V., *Viešosios komunikacijos ir technologijos inovacijos*, *supra* note 40.

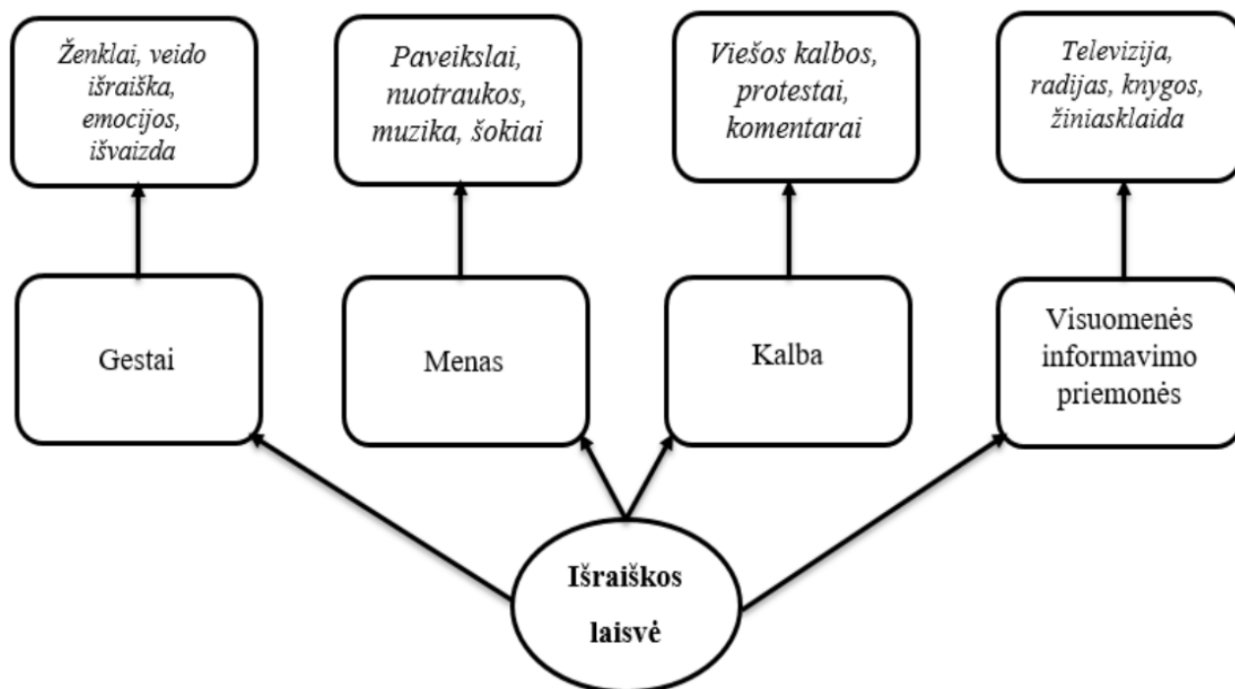
⁴⁸ Žmogaus teisių gidas. Kas yra saviraiškos laisvė? [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-10-02]. <http://www.zmogaus-teisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve/saviraiskos-laisve/kas-yra-saviraiskos-laisve>

⁴⁹ Liberty. [interaktyvus]. Article 10: free expression. [žiūrėta 2018-11-02]. https://www.libertyhumanrights.org.uk/human-rights/what-are-human-rights/human-rights-act/article-10-free-expression?fbclid=IwAR3w4C-N5J3chOUkHtgNtiUv-YHg5OyphHS-WsrDt304hMneqNd6RKO_ZvI

tikras asmenų grupes. Yra saugoma ir simbolinė kalba – neverbalinė išraiška, kurios tikslas yra perteikti idėjas. Saugomos simbolinės kalbos pavyzdžiai apima meno kūrinis, marškinėlių šūkius, muzikos žodžius bei teatro spektaklius.⁵⁰

Pastebėtina, kad išraiškos laisvė ir būdai save išreiškė sparčiai evoliucionuoja. Tikėtina, kad vystantis naujosios technologijos bei visuomenės raidai, atsirastų naujų būdų išreikšti save. Vis dėlto, šią dieną, būtų galima sudaryti preliminarių išraiškos būdų sąrašą.

1 paveikslas. *Išraiškos būdai.*

Schemoje pavaizduota išraiškos laisvė ir būdai, kuriais galima išreikšti šią laisvę. Pagal pateiktą schemą, matoma, jog išraiškos laisvė apima skirtingas išraiškos formas. Gestai, menas, kalba bei visuomenės informavimo priemonės yra suprantami kaip išraiškos būdai, tačiau kiekvienas iš jų, atitinkamai pagal savo pobūdį, apima dar daug skirtingų išraiškos būdų.

Išreikšdamas save, reiškdamas savo mintis bei įsitikinimus, žmogus savo minties intensyvumą perteikia gestais – įvairiais rankų, galvos, pirštų, akių, antakių ir kitų kūno dalių judesiais. Gestai sudaro galimybę išreikšti ne tik savo mintis, bet tuo pačiu ir jausmus, emocijas

⁵⁰ Aclu. [interaktyvus]. Freedom of expression. [žiūrėta 2018-10-27]. https://www.aclu.org/other/freedom-expression?fbclid=IwAR34Pm32RD_bMPRacOadeaUuyWCu8um2vYVVofbPAXR1bA7MThQ_Gx107F8

bei patirtį.⁵¹ Galima sakyti, jog emocijų atspindys visų kultūrų ir rasių žmonių veido išraiškoje yra vienodas⁵². Elementarios veido išraiškos, atskleidžiančios tokias emocijas kaip baimė, laimė, pyktis, liūdesys ar nuostaba yra suprantamos kone kiekvienam. Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dažnais atvejais, veido išraiška greičiau supažindina su mintimi, kurią norima atskleisti, nei išsakyti žodžiai. Emocijos užplūsta dar prieš išreiškiant save žodžiu, taigi natūralu, kad atitinkamai pagal norimos atskleisti informacijos pobūdį, formuojasi ir atitinkamos emocijos, kurias išreiškiamos būtent veido išraiškomis, gestais.

Kalbant apie gestus, derėtų atkreipti dėmesį ir į kitus aspektus, kurie patys savaime atskleidžia tam tikrą informaciją. Pavyzdžiui, žmogaus išvaizda, taip pat daug pasako apie žmogų. Pastebėjus išskirtinės išvaizdos žmogų, dažnai susidaroma išankstinė nuomonė apie jį. Galbūt taip ir turėtų būti. Šiais laikais žmonės sugalvoja įvairiausių būdų išsiskirti savo išvaizda. Ant savo kūno žmonės darosi tatuiruotes, plaukus dažosi įvairiomis spalvomis, į įvairias kūno vietas veriasi auskarus, renkasi iš minios išsiskiriančią aprangą. Šioje vietoje, kiekvienam derėtų pagalvoti apie save, apie savo išvaizdą ir atrasti sąsają tarp savo išvaizdos ir įsitikinimų. Tikėtina, kad išvaizda yra glaudžiai susijusi su išraiškos laisve, kadangi asmens išvaizda, atspindi jo asmenybę, unikalumą. Kiekvienas žmogus laisva valia, nieko neverčiamas ir nekontroliuojamas pats renkasi kaip jis atrodys, ką vilkės ir kokią šukuoseną pasidarys. Galima sakyti, kad išvaizda yra vienas iš saviraiškos būdų.

Atkreiptinas dėmesys į meną, kaip vieną iš išraiškos laisvei būdingų būdų. Išraiškos laisvė yra glaudžiai susijusi su įvairiomis kūrybinės raiškos formomis. Savo nuomonę, mintis bei įsitikinimus žmonės gali išreikšti menu ir tokiu būdu dalyvauti kultūriniame gyvenime. Menas yra vienas pirmųjų žmogaus išraiškos būdų. Jis turi ypatingą gebėjimą išreikšti pasipriešinimą ir sukilimą, pradėti pokalbius, atkreipti dėmesį į naujoves bei atskleisti visuomenei aktualių klausimų aspektus.⁵³ Menas yra komunikacijos forma, turinti unikalų gebėjimą peržengti kultūrinės ir kalbines ribas. Išreiškdami save per meną, žmonės atranda naujas savo asmenybės savybes. Meninė išraiška padeda individualizuoti save.

Meninių išraiškų gali būti randama daug. Pavyzdžiui, per grafiti kaip meninės išraiškos formą yra skleidžiamos idėjos, įsitikinimai, požiūriai į tam tikrus klausimus ar visuomeninius reiškinius⁵⁴. Piešdami karikatūras, žmonės ganėtinai pašaipiai perteikia savo įsitikinimus, mintis.

---

⁵¹ Almonaitienė J., Antinienė D., Ausmanienė N., Lekavičienė R., Matulienė G., Ruibytė L., Vasiliauskaitė Z., *Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija, 2007.

⁵² Želvys R., *Bendravimo psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1995.

⁵³ Global freedom movement. [interaktyvus]. Art and freedom of expression, 2014-03-28. [žiūrėta 2018-10-27]. <https://globalfree.wordpress.com/2014/03/28/art-and-freedom-of-expression/>

⁵⁴ Samuolytė J., *Saviraiškos laisvė ir jos ribos graffiti kontekste*. Vilnius: 2008.

Karikatūros gali šokiruoti, kelti nemalonius jausmus. Tačiau tai, kad visuomenės nariai sureaguoja į pašaipias karikatūras, tik įrodo, kad žmogus, kuris pasirinko išreikšti save per karikatūras, iš tiesų puikiai perteikė mintį. Taip pat puikus būdas išreikšti save yra muzika. Pasirinkus šį būdą, išraiškai yra pasitelkiami garsai, instrumentai, iškalba. Dainos žodžiai gali atskleisti ją atliekančio asmens savijautą, jo požiūrį, mintis. Kita vertus, muzikavimas gali būti nukreiptas kaip žinutė, siekiant perduoti ją kitiems asmenims. Šokiais, tapymu, filmų kūrimu, fotografijomis taip pat galima išreikšti save. Visi šie meninės išraiškos būdai padeda atskleisti save, išreikšti savo unikalumą.

Kalba, apimanti protestus, mitingus, viešąsias kalbas bei komentarus, taip pat turi didelę reikšmę, siekiant save išreikšti. Viešomis kalbomis, protestais, mitingais ar net komentarais, siekiama ne tik išreikšti savo nuomonę bei įsitikinimus, bet ir savo įtaiga paveikti kitų asmenų protus, mąstymą, įsitikinimus, nuomonę⁵⁵. Išraiškos laisvė ir teisė į taikų protestą, demokratijoje yra esminiai dalykai – informacija ir idėjos padeda informuoti politines diskusijas ir yra būtinos viešosios valdžios atskaitomybei ir skaidrumui⁵⁶. Demonstracijos kartu su protestais leidžia piliečiams išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką visuomenei. Teisė demonstruoti ir protestuoti yra neatsiejama nuo išraiškos laisvės⁵⁷.

Naujųjų technologijų amžiuje, išraiškos laisvės, ko gero nesuvokiama be visuomeninių informavimo priemonių, kurios sparčiai tobulėja, suteikdamos vis daugiau būdų save išreikšti. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatyme visuomenės informavimo priemonėmis yra įvardijamos knygos, laikraščiai, žurnalai, televizija, radijo programos ar kita garso ir vaizdo produkcija⁵⁸. Apibrėžiant visuomenės informavimo priemones, svarbu ne informacijos platinimo būdas, bet šios informacijos paskirtis – informuoti visuomenę ar jos dalį⁵⁹.

Atkreiptinas dėmesys, kad išraiškos laisvė ir būdai save išreikšti nebūtinai susiję su kalba. Net ir nenaudojant žodžių, galima perteikti norimą informaciją per išraiškas, tokias kaip paveikslai, filmai, muzika, šokiai, gestai ar veido išraiškos, emocijos. Išraiškos laisvė neprivalo būti sietina su logika ar racionalumu. Vis dėlto, teisė laisvai išreikšti savo idėjas ir nuomones per

---

⁵⁵ Šaltiniai.info. [interaktyvus]. Viešųjų kalbų samprata, rūšys ir struktūra. [žiūrėta 2018-09-18]. <http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/696>

⁵⁶ Liberty. [interaktyvus]. Article 10: free speech and protest. [žiūrėta 2018-11-02]. <https://www.libertyhumanrights.org.uk/human-rights/free-speech-and-protest>

⁵⁷ The association of civil rights in Israel. [interaktyvus]. Freedom of expression and protest. [žiūrėta 2018-11-12]. <https://law.acri.org.il/en/protestright-subject/freedom-of-expression-and-protest/>

⁵⁸ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1706.

⁵⁹ Meškauskaitė L., *Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*, supra note 17.

kalbos, rašymo ir kitas formas, neturėtų būti gretinama su siekiu savo išraiška padaryti žalą kitam asmeniui, jo garbei, orumui ar reputacijai.

Išanalizavus pateiktą informaciją, pastebėta, kad išraiškos laisvės samprata nėra konkrečiai apibrėžta, paliekant platesnę erdvę interpretacijoms, kaip kad ir būdai, kuriais galima save išreikšti. Vis dėlto, pagal analizuotą informaciją, susidaro įspūdis, kad savo nuomonę, įsitikinimus ar pažiūras galima išreikšti bet kokiais būdais ar formomis, neapsiribojant tik verbaline kalba. Išreikšta nuomonė ar įsitikinimai neprivalo atitikti logikos ar racionalumo standartų, įsitikinimai gali šokiruoti ir būti nemalonaus pobūdžio.

1.3 Išraiškos laisvės interpretacija konstitucinėje jurisprudencijoje

Šią dieną, gyvenant teisinėje, demokratinėje visuomenėje, vis didesnę reikšmę įgyja Lietuvos Respublikos Konstitucija bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo formuluojama konstitucinė doktrina. Priimdami sprendimus, teismai vis dažniau remiasi formuojama Konstitucinio Teismo praktika. Akivaizdu, kad konstitucinė doktrina užima svarbią poziciją teisinėje kultūroje. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija yra steigiamas valdžia, susitariama dėl valstybės valdymo. Konstitucija yra aukščiausia teisė turintis teisės aktas, kuriam negali prieštarauti jokie kiti teisės aktai. Lietuvos Respublikos konstitucinė santvarka grindžiama žmogaus teisių ir laisvių, kaip didžiausios vertybės, prioritetu⁶⁰. Konstitucijoje yra įtvirtintas svarbiausių žmogaus teisių ir laisvių katalogas, tarp kurių yra ir išraiškos laisvė.

Šiuolaikinė žmogaus teisių koncepcija išraiškos laisvei skiria ypatingą vietą tarp kitų pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių. Išraiškos laisvė – tai vienas iš demokratinės tvarkos pagrindų, kitų žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida.⁶¹ Išraiškos laisvė daro įtaką kitų žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimui. Tai reiškia, kad pažeidus šią laisvę, tuo pačiu nukentėtų ir kitos žmogaus teisės bei laisvės, o tai pažeistų vyraujančią demokratinę santvarką ir nužemintų asmeninių žmogaus poreikių svarbą. Išraiškos laisvę derėtų puoselėti, siekiant ne tik jos

---

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 17/98.

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr.25-650.

realizavimo, bet ir kitų teisių bei laisvių užtikrinimo, kas yra būtina, gyvenant demokratinėje visuomenėje.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio pirmojoje dalyje yra nurodoma, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti⁶². Įsitikinimai – talpi, įvairialypė konstitucinė sąvoka, apimanti politinius, ekonominius įsitikinimus, religinius jausmus, kultūrinės nuostatos, etines bei estetines pažiūras ir kt. Įsitikinimų turinys – žmogaus privatus reikalas.⁶³ Sudėtinga nurodyti, ką konkrečiai apima įsitikinimai. Baigtinio sąrašo nėra, tačiau tai savaime suprantama, kadangi įsitikinimai atsiranda žmogaus mąstymo proceso metu. Kiekvienas žmogus yra unikalus, todėl natūralu, kad mąstoma skirtingai. Neįmanoma nuspėti žmogaus minčių, jei jis jų neišreiškia. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įsitikinimai ir jų turinys yra privatus asmens reikalas. Negali būti kišamasi į žmogaus mąstymą, jo įsitikinimus bei įsitikinimų turinį, kadangi tai yra privati asmens erdvė, kurią valdyti gali tik pats žmogus.

Žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus turi būti pagrįsta realia galimybe laisvai juos formuoti įvairios informacijos pagrindu⁶⁴. Žmogus pats formuoja savo nuostatas, pasaulėžiūrą, jis ginamas nuo bet kokios prievartos, jo pažiūrų negalima kontroliuoti. Valstybės institucijų pareiga – užtikrinti ir ginti šią asmens laisvę. Jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos esančios privalomos ir primestos individui – laisvai savo pažiūras formuojančiam ir reiškiančiam asmeniui, atviros demokratinės pilietinės visuomenės nariui.⁶⁵ Akivaizdu, kad siekiant kurti demokratiją, išraiškos laisvė, kaip teisė formuoti savitą nuomonę ir ją išreikšti yra būtina. Žmogaus pažiūrų ir įsitikinimų turinys atspindi jo asmenybę, apsisprendimo laisvę. Niekas neturi teisės kontroliuoti

---

⁶² Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra* note 11.

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 87-3274.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuto 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat dėl Radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkursų organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 19.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 49-1424.

formuojamų įsitikinimų ir pažiūrų ar jų keisti, išskyrus patį asmenį. Atsižvelgiant į kiekvieno žmogaus apsisprendimo laisvę bei asmenybės individualumą, formuojami įsitikinimai gali būti įvairaus turinio.

Kiekvienas žmogus turi savo pažiūras ir įsitikinimus, o nevaržoma galimybė juos reikšti yra elementari prielaida jam bendrauti su kitais žmonėmis. Tik laisvai keičiantis informacija atsiveria galimybė individui plėsti savo žinias, ugdyti pasaulėžiūrą, tobulėti kaip asmenybei. Laisvas ir visuotinis keitimasis informacija, nevaržomas jos skleidimas yra ypatingai svarbus demokratinų procesų veiksnys, užtikrinantis ne tik individualios nuomonės, subjektyvių įsitikinimų, bet ir grupinių pažiūrų, įskaitant ir politines, bei visos tautos valios formavimą.⁶⁶ Teisė laisvai reikšti įsitikinimus yra viena iš vadinamųjų komunikacijų laisvių. Ji suprantama kaip kitiems asmenims skirtos informacijos skleidimas. Tik tokiaime procese atsiranda visuomeninis kontaktas, formuojasi viešoji nuomonė.⁶⁷ Tarpusavio komunikacija įgalina žmogų tobulėti. Naudodamasis išraiškos laisve, žmogus plečia savo akiratį, geba geriau pažinti save. Laisva įsitikinimų raiška sudaro tinkamas sąlygas diskusijoms. Laisvas keitimasis informacija skatina atkreipti dėmesį į visuomenei aktualius klausimus ir ieškoti būdų spręsti kilusias problemas.

Išraiškos laisvė – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad negali būti trukdoma išreikšti savo mintis bei įsitikinimus. Save išreikšti galima laisva valia pasirinkus bet kokius būdus ar priemones ir niekas negali sukliudyti nuomonei ar įsitikinimams pasklisti. Taip pat svarbu paminėti, kad išraiškos laisvė taip pat apima laisvę neatskleisti savo įsitikinimų ir nebūti verčiamam juos atskleisti⁶⁸. Kiekvienas pats turi teisę nuspręsti ar nori savo nuomone, įsitikinimais ar pažiūromis pasidalinti su kitais. Niekas neturi

---

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 16.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuto 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat dėl Radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkursų organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 19.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tavrkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 63.

teisės versti žmogaus išreikšti savo nuomonę, jei šis pats nėra pasirengęs jos atskleisti dėl tam tikrų priežasčių. Kiekvienas turi galimybę laisvai formuoti savo nuomonę, o tuo pačiu ir laisva valia nuspręsti ar suformuotą nuomonę atskleisti.

Atkreipiant dėmesį į įsitikinimų raiškos laisvę, pravartu pabrėžti, kad laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija⁶⁹. Tai reiškia, kad išraiškos laisvė nėra absoliuti ir reiškiant savo įsitikinimus yra būtina atkreipti dėmesį į tam tikrus įstatymų numatytus kriterijus. Išreiškiant įsitikinimus, neturi būti siekiama įžeisti kitus asmenis, juos apšmeižti, kurstyti neapykantą tarp visuomenės narių. Išraiškos laisvė negali būti siejama su diskriminacija. Taigi, nederėtų piktnaudžiauti laisva įsitikinimų raiška, jei žinoma, kad tai gali sudaryti sąlygas kitų asmenų teisių ar laisvių pažeidimams. Siekiant išvengti konstitucinių vertybių pažeidimų, įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užkirstų kelią dezinformacijos skleidimui.

Pagal Konstitucijos 28 straipsnį, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis – taigi ir išraiškos laisve – žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių⁷⁰. Kiekvienas žmogus, norėdamas išreikšti savo pažiūras ar įsitikinimus, tai daryti privalo laikydamasis įstatymų nustatytų apribojimų ir nepiktnaudžiaudamas savo išraiškos laisve.

Pabrėžtina, kad išraiškos laisvės ribojimai gali būti nustatomi tik įstatymu. Pagal Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį įstatymų leidėjas turi įstatymu apibrėžti informacijos, kurią skleisti yra draudžiama arba kurios skleidimas yra ribojamas, turinį, taip pat būdus, kuriais tam tikros informacijos neleidžiama skleisti, bei kitas atitinkamos informacijos skleidimo sąlygas. Įstatymų leidėjas įstatymu taip pat turi nustatyti:

- atsakomybę už minėtų draudimų ir ribojimų nepaisymą, įskaitant atsakomybę už informacijos, kurią skleisti draudžiama, skleidimą;
- subjektus, turinčius įgaliojimus prižiūrėti, kaip laikomasi įstatymų nustatytų draudimų ar ribojimų skleisti tam tikrą informaciją;

---

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 49-1600.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 63.

- subjektus, taikančius atsakomybę už įstatymų nustatytų draudimų ar ribojimų skleistam tikrą informaciją nepaisymą;
- veiksmingas informacijos laisvės teismo gynimo priemonės.⁷¹

Laisvė turėti įsitikinimus apskritai negali būti ribojama, o laisvę reikšti įsitikinimus galima riboti tik įstatymo nustatyta tvarka ir tik tada, kai yra būtina apsaugoti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, ginti konstitucinę santvarką. Pagal Konstitucijos 145 straipsnį įsitikinimų raiškos laisvę taip pat galima laikinai apriboti įvedus karo ar nepaprastąją padėtį.⁷² Vis dėlto, atkreipiant dėmesį į išraiškos laisvės ribojimą, svarbu paminėti, kad bet kokie ribojimai gali būti taikomi tik išimtiniais atvejais, kaip išimtinio pobūdžio priemonė. Ribojimo išimtinumas reiškia, kad Konstitucijoje nustatytų galimų ribojimo pagrindų negalima aiškinti jų išplečiant. Čia įtvirtintas būtinumo kriterijus suponuoja tai, kad kiekvienu atveju ribojimo pobūdis, apimtis turi atitikti siekiamą tikslą.⁷³ Ribojimais turi būti užtikrinamos anksčiau minėtos vertybės, tokios kaip žmogaus sveikata, garbė ir orumas, privatus gyvenimas, dorovė bei konstitucinė santvarka. Turi būti užtikrinama, kad ribojimais minėtos vertybės bus išsaugotos ir joms nebus padaryta didesnė žala, nei ribojimų netaikant. Valstybė turi užtikrinti, kad nebūtų pažeista demokratinėje visuomenėje vyraujanti konstitucinė vertybė – pliuralizmas.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją valstybė turi pareigą garantuoti ne tik valstybės paslaptį sudarančios informacijos slaptumą, bet ir tam tikros kitos informacijos slaptumo apsaugą, būtent tai, kad nebūtų savavališkai, neteisėtai kėsinamasi sužinoti ar paskleisti tokią informaciją, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalos asmens teisėms ir laisvėms bei teisėtiems interesams, kitoms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms. Konstitucijos 117 straipsnio 1 dalyje, be valstybinės paslapties, yra nurodyta ir profesinė paslaptis, komercinė

---

⁷¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 117-4239.

⁷² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 63.

⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 61.

paslaptis bei žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo slaptumas.⁷⁴ Valstybės paslaptis – tai politinės, ekonominės, karinės, teisėtvarkos, mokslo ir technikos ar kitos žinios, kurių atskleidimas ar praradimas gali pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą, gynybinę ar ekonominę galią, pakenkti Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai bei politiniams interesams ir kurios yra numatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame Lietuvos Respublikos valstybės paslaptį sudarančių žinių sąraše.⁷⁵ Įslaptinti tam tikro pobūdžio informaciją ir garantuoti, kad tokia informacija nepasklistų viešojoje erdvėje, yra būtina sąlyga, siekiant apsaugoti vyraujančią konstitucinę santvarką. Norint apsaugoti žmonių teises bei laisves, turi būti imamasi visų reikiamų priemonių ir apribojimų, kad valstybės paslaptį savo turiniu sudaranti informacija nepasklistų.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, išraiškos laisvės įgyvendinimas negali varžyti kitų žmogaus teisių ir laisvių. Konstitucijoje įtvirtinta kiekvieno žmogaus kūrybos laisvė turi labai daug bendra su konstitucinėmis žmogaus įsitikinimų ir jų raiškos bei informacijos laisvėmis. Konstitucinė kiekvieno žmogaus kūrybos laisvė, kaip jo prigimtine laisvė, suponuoja kiekvieno žmogaus teisę nekliudomai realizuoti savo kūrybines galias, gebėjimus bet kurioje žmonių tikslingos veiklos srityje, kur ta veikla gali sukurti kokias nors Tautos ir atskirų bendruomenių požiūriu turėtiną bei puoselėtiną materialines ar dvasines vertybes. Šiuo atžvilgiu kūrybos laisvė yra pliuralizmo visuomenėje, visuomenės gyvenimo turiningumo ir įvairovės sąlyga. Kūrybos proceso laisve žmogus naudojasi nieko nevaržomas ir nekontroliuojamas, vien savo nuožiūra, vadovaudamasis vien savo įsitikinimais. Kėsinimasis į kūrybos proceso laisvę gali būti susijęs ir su jo teisės į privatumą bei įsitikinimų laisvės pažeidimais. Būtina pabrėžti, kad iš Konstitucijos kylančios kiekvieno žmogaus kūrybos proceso laisvės negalima aiškinti kaip suponuojančios ir tokias galimybes žmogui realizuoti savo kūrybines galias, gebėjimus, kai atitinkama veikla yra pažeidžiami įstatymai, kitų asmenų teisės ir laisvės. Kūrybos proceso laisvė nepaneigia paties

---

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 n. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 54-2097.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 126-2962.

asmens atsakomybės už jo veiklą, kuria siekiama sukurti kokias nors materialines ar dvasines kultūros vertybes.⁷⁶

Kaip konstitucinė įsitikinimų raiškos laisvių samprata neapima konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės skleisti tokias mintis ar pažiūras, kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba visuomenė ar atskiri jos nariai yra kitaip dezinformuojami, taip ir konstitucinė kūrybos sklaidos laisvės samprata neapima minėtas konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis platinti ar kitaip skleisti tokias mintis, pažiūras, įsitikinimus, kuriais yra kurstoma tautinė, rasinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba visuomenė ar atskiri jos nariai yra kitaip dezinformuojami.⁷⁷ Naudojantis laisva kūrybos sklaida yra išreiškia žmogaus nuomonė, įsitikinimai, pažiūros. Taigi, kūrybos sklaida gali būti ribojama, remiantis tais pačiais konstitucinius kriterijais, kaip kad ir įsitikinimų raiškos laisvė. Meninę išraišką galima riboti tik įstatymais ir tik tada, kai tai yra būtina apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves.

Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus, kad draudžiama persekioti už kritiką. Ši pilietinė konstitucinė teisė neatsiejama nuo Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtintos žmogaus teisės turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, nuo jo teisės skleisti informaciją bei idėjas.⁷⁸ Teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą – tai sukonkretinta įsitikinimų ir informacijos laisvės forma. Todėl darytina išvada, kad ši konstitucinė piliečio teisė galėtų būti ribojama iš esmės laikantis Konstitucijos 25 straipsnyje nustatytų sąlygų.⁷⁹ Kritika gali būti suprantama kaip vienas iš išraiškos būdų. Įsitikinimų turinys pats savaime gali būti suprantamas kaip kritika kitų atžvilgiu. Tačiau kritikuojant, į viešumą gali būti iškelti visuomenei aktualūs klausimai. Tokiu būdu yra formuojama viešoji nuomonė, kas yra svarbu demokratijai plėtoti.

---

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 63.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 69.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 61.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos apima ir reklamos laisvę, laisvę reklamuoti prekes ir paslaugas. Atkreiptinas dėmesys, kad skleidžiama informacija nebūtinai yra tik reklaminio arba tik nereklaminio turinio. Ji gali apimti ir reklaminio turinio elementus, ir tokią informaciją, kurios skleidimas nėra reklama. Konstitucinė reklamos laisvės samprata neapima dezinformuojančios, vartotojus tyčia klaidinančios reklamos skleidimo. Pabrėžtina, jog įstatymų leidėjas, reklamos laisvę įstatymu ribodamas tam, kad būtų apsaugota žmogaus sveikata, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų išlaikyta protinga pusiausvyra tarp Konstitucijoje valstybei nustatyto įpareigojimo rūpintis žmonių sveikata ir žmogaus konstitucinės teisės ieškoti informacijos, ją gauti bei skleisti. Informacija, taip pat ir reklaminio turinio, negali būti ribojama vien dėl to, kad, įstatymų leidėjo nuomone, ji žmonėms nėra naudinga, nors ir nėra jiems žalinga.⁸⁰ Pastebėtina, kad reklamos laisvės ribojimas atitinka įsitikinimų reiškimo laisvei taikomus ribojimo standartus. Laisvė reklamuoti prekes ir paslaugas negali varžyti ar pažeisti kitų žmogaus teisių ar laisvių. Reklamos turinys negali būti žeminančio, žeidžiančio ar diskriminuojančio pobūdžio.

Siekiant apsaugoti konstitucines vertybes, būtina, kad įstatymų leidyba neatsiliktų nuo informacinių technologijų pažangos ir jos nulemtos atitinkamų visuomeninių santykių kaitos⁸¹. Vystantis naujosios technologijos, atsiveria neribotos galimybės išraiškos laisvei įgyvendinti. Įvairaus pobūdžio informacija akimirksniu gali pasiekti didelį visuomenės narių srautą. Sudėtinga sukontroliuoti, kad pasklidusi informacija nebūtų žalinga ją pasiekusiems asmenims ar žeidžianti konstitucines vertybes. Taigi, atsiranda poreikis neatsilikti nuo informacinių technologijų pažangos, siekiu kontroliuoti draudžiamo pobūdžio informacijos sklaidą ir apsaugoti konstitucines vertybes.

Apibendrinant analizuotą informaciją, atkreiptinas dėmesys, kad išraiškos laisvę įtvirtina ir ją gina Lietuvos Respublikos Konstitucija. Naudojantis išraiškos laisve, privalu laikytis Konstitucijoje numatytų nuostatų. Naudojantis išraiškos laisve negalima skleisti tokių minčių ar pažiūrų, kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija

---

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra* note 71.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. Rugpjūčio 29 d. Redakcija)“. *Valstybės Žinios*. 2005, Nr.113-4131.

ar šmeižtas. Priešingu atveju, toks išraiškos laisvės įgyvendinimas paneigtų konstitucines vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, konstitucinę santvarką.

2. IŠRAIŠKOS LAISVĖS ĮGYVENDINIMAS DEMOKRATINĖJE VISUOMENĖJE

Šią dieną, naudotis žodžio laisve ir skleisti įvairaus pobūdžio informaciją bei dalintis mintimis, įsitikinimais su kitais, neatrodo sudėtinga. Išraiškos laisvę realizuoti galima spaudoje, televizijoje, radijuje ar internetu. Naudojantis informacinių tinklų technologijomis, nereikia įdėti daug pastangų, jog atitinkamo pobūdžio informacija pasklistų. Norima informacija internetu galima pasidalinti paprastai ir greitai, o ja pasidalinus, nedelsiant galima sulaukti visuomenės narių komentarų ir išvystyti diskusiją, keičiantis nuomonėmis tarpusavyje.

2.1 Galimybė naudotis išraiškos laisve

Žmonės gali realizuoti savo sugebėjimus ir tenkinti savo poreikius tik visuomenėje. Kaip visavertis šios visuomenės narys, žmogus gali aktyviai įgyvendinti savo sugebėjimus bendraudamas su kitais, panaudodamas svarbų komunikavimo instrumentą – žodį. Išraiškos laisvė leidžia suvokti savo gyvenimo būdą, įgyvendinti pilnakraujį ir visavertį naudojimąsi savo intelektualinėmis ir moralinėmis galiomis, perimti ir tęsti tokias tradicijas ir papročius, kurie atitinka mūsų įsitikinimus ir jausmus. Vis dėlto, galimybę laisvai reikšti nuomonę, pažiūras ir įsitikinimus lemia ne tik būtinos ir pakankamos socialinės sąlygos – visuomenės poreikiai ir interesai naudotis šiomis laisvėmis, kultūra, tradicijos, tam tikras tolerancijos lygis, bet ir politinė valia, kuri leidžia veiksmingai įtvirtinti šias teises ir jomis naudotis.⁸² Išraiškos laisvė realiai įgyvendinta gali būti tik egzistuojant būtinoms ir pakankamoms socialinėms ir politinėms prielaidoms. Išraiškos laisvės įgyvendinimas neatsiejamas nuo visuomenės interesų ir poreikio naudotis savo laisvėmis. Valstybės pareiga – užtikrinti išraiškos laisvės įgyvendinimą.

Demokratinėje visuomenėje propaguojamų gyvenimo būdų, pažiūrų, įsitikinimų ir jų išraiškos priemonių įvairovė yra natūrali būseną, kuri įmanoma esant tam tikram tolerancijos lygiui. Kiekvieno asmens pažiūros ir įsitikinimai atspindi jų požiūrį į valdžią, teisingumą, šeimą, pinigus, gyvenimo, darbo ir buitines sąlygas, laisvalaikį, malonumus ir kitas vertybes, kurias kiekvienas įvardija savo siekiais, tikslais bei ištikimybės ryšiais. Žmogiškosios įvairovės nauda yra svarbus laisvos visuomenės privalumas ir jos raidos bei plėtros stimulus. Išraiškos laisvė turi ir šalutinių padarinių – kiekvienas priverstas toleruoti ir tai, kas žalinga visuomenei, atskiriems jos nariams ir sukelia neigiamas emocijas. Tai neišvengiama kaina, kurią reikia mokėti už pakantumą kitaip mąstantiems.⁸³ Nepaisant to, kad demokratinėje visuomenėje visos idėjos, net ir labiausiai

---

⁸² Jovaišas K., *Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. Teisės problemos*. Vilnius, 2007.

⁸³ *Ibid.*

trikdančios ir šokiruojančios, turi būti apsaugotos ir toleruojamos, ne visos jos turėtų būti skleidžiamos. Derėtų vengti nereikalingų įžeidinėjimų ir atkreipti dėmesį, kad išraiškos laisvė yra susijusi su pareigomis ir atsakomybe. Išreiškiant savo nuomonę ir įsitikinimus, svarbu puoselėti pagarbą ir kitų asmenų įsitikinimams.

Būtina atkreipti dėmesį į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnį, kuriame nurodoma, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.⁸⁴ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 3 straipsnyje numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės, nepaisant religijos ir įsitikinimų.⁸⁵ Visiems žmonėms turi būti suteiktos lygios galimybės išraiškos laisvės įgyvendinimui. Išraiškos laisvės galimybės negali būti siaurinamos atsižvelgiant į žmogaus rasę, lytį, religiją, politines pažiūras ar ekonominę padėtį.

Teisė laisvai reikšti savo nuomonę, įsitikinimus ir pažiūras turi prasmę tik tada, kai analogiška teisė suteikiama ir kitiems, o tai įmanoma atsiribojant nuo pykčio, pažeminimo ir savo valios kitiems primetimo. Bendravimas sociume grindžiamas tolerancijos dvasia bei pakantumu netgi nepriimtinioms pažiūroms ir įsitikinimams.⁸⁶ Išraiškos laisvė netektų prasmės, jei pritarimo sulauktų tik bendraminčiai. Net ir tokios nuomonės ir įsitikinimai, kurie nėra priimtini, žeidžia jausmus ir dorovines nuostatas, turi būti toleruojami. Kiekvienas turi vienodas galimybes save išreikšti. Todėl derėtų suprasti, kad turint galimybę išreikšti savo nuomonę, pažiūras ar įsitikinimus, privalu tolerantiškai reaguoti ir į kitų asmenų galimybę išreikšti save. Negalima tikėtis, kad išreiškiant savo įsitikinimus ir nuomonę, jie bus priimti tolerantiškai, su pakantumu, tačiau kitų išreikšti įsitikinimai ir nuomonės bus smerkiami. Visi žmonės yra lygūs ir visi turi teisę būti išgirsti ir suprasti.

Kiekvienas žmogus turi teisę skleisti savo nuomonę, pažiūras, idėjas, įsitikinimus ir tai daryti jis gali bet kokiomis formomis ir bet tokiais būdais. Išraiškos laisvę įgyvendinti galima ne tik sakant kalbas ar pasitelkiant viešojo informavimo priemones, bet ir atliekant tam tikrus veiksmus. Pavyzdžiui, protestų metu, žmonės savo poziciją, nuomonę ar įsitikinimus, susijusius su socialiniais, politiniais ar kitais visuomenei aktualiais klausimais, išreiškia eisenomis, įvairiais ženklais, simboliais, demonstracijomis. Galiausiai net ir tokie atvejai, kurie, atrodo, neturi jokios išraiškos komunikacijos ir perduodamos informacijos prasmės, tam tikrais atvejais susiklosčius

---

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra* note 11.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 114-5115.

⁸⁶ Jovaišas K., *Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. Teisės problemos.*, *supra* note 82.

specifinėms aplinkybėms gali būti pripažinti kaip galimybė įgyvendinti išraiškos laisvę. Pavyzdžiui, protestas, kurio metu miegama lauke. Akivaizdu, kad miegojimas, kai tam tikras veiksmas, pats savaime nesuteikia jokios informacijos. Tačiau kai protestuojama prieš valdžios veiksmus ar neveikimą benamių atžvilgiu ir kaip protesto išraiška pasirenkama miegojimo lauke alternatyva, toks veiksmas jau suteikia konkrečią informaciją⁸⁷.

Valdžia negali reguliuoti asmens minčių išraiškos turinio ar formos. Jeigu yra nustatoma, kad tam tikras valdžios reguliavimas yra nukreiptas į jau minėtą komunikacinį poveikį, t. y. į minties išraiškos turinį, toks teisinis reguliavimas dažniausiai bus pripažintas neteisėtu ir antikonstituciniu.⁸⁸ Vis dėlto, nepaisant šią dieną vyraujančių išraiškos laisvės galimybių, vis dar svarbu rasti pusiausvyrą tarp teisės ir laisvės. Naudojantis galimybėmis išreikšti save, svarbu atkreipti dėmesį ir į kitų asmenų jausmus. Prieš išreiškiant savo nuomonę ar įsitikinimus, derėtų susimąstyti, kokią įtaką išreikšta nuomonė turės kitiems asmenims, susijusiems su reiškiamos nuomonės turiniu. Taigi, svarbu ne tik rūpintis išraiškos laisvės įgyvendinimu, bet ir atkreipti dėmesį, kad ši laisvė būtų naudojama tinkamai kitų asmenų atžvilgiu ir nepadarytų jiems žalos.

Pareiškiant itin įžeidžiančią nuomonę tiek apie privačius, tiek apie viešuosius asmenis, jei nebuvo būtinumo sukurti viešąsias diskusijas viešojo intereso klausimais bei ginti demokratinės visuomenės vertybes, naudojantis išraiškos laisve gali būti pažeista kitų asmenų garbė ir orumas.⁸⁹ Išraiškos laisvė nesuteikia teisės įžeidinėti. Reikia užtikrinti pagarbą kitaminčiams ir kitatikiams. Naudojantis laisvėmis privalu laikytis atsakomybės. Išraiškos laisvė nėra išimtis. Išraiškos laisvė yra neginčijama, tačiau ja reikia naudotis atsakingai ir laikantis įstatymų. Šios laisvės naudojimas turi būti pagrįstas pagarba ir supratimu. Negalima įžeidinėti kitų žmonių įsitikinimų ar jausmų, ypač religinių. Smurto naudojimas dėl nuomonių ar tikėjimų yra nepriimtinas. Vis dėlto, kalbant apie religijas, nederėtų jų išstumti iš diskusijų rato, kadangi visuomenė turi teisę pareikšti savo nuomonę. Reikia gerbti religijų laisvę, tačiau niekada neaukoti išraiškos laisvės. Religijos turi būti gerbiamos, tačiau atkreipiant dėmesį į tai, kad jos susijusios su viešuoju gyvenimu, būtų neprotinga galvoti, kad jos nebus kritikuojamos.

Kiekvieno išraiškos laisvės suvaržymo tikslas turėtų būti tam tikrus įsitikinimus ar nuomones turinčio individo apsauga, o ne įsitikinimų sistemų apsauga nuo kritikos. Teisė į

---

⁸⁷ Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje, Clark v. Community for Creative Nonviolence, Nr. 468 U. S. 288.

⁸⁸ Kenstavičius D., *Svarbiausios žodžio laisvės ribojimo sąlygos Jungtinėse Amerikos valstijose*, *supra* note 15.

⁸⁹ Europos žmogaus teisių Teismo byla, Tamer v. Estija, Nr. 41205/98.

išraiškos laisvę apima tai, kad turi būti leidžiama atvirai diskutuoti ir kritikuoti.⁹⁰ Išreikšti savo įsitikinimus, nuomonę ar pažiūras galima neracionaliai, neprotingai, tačiau svarbu, kad reiškiamą nuomonę neimtum kurstyti neapykantos ir nebūtų nukreipta prieš konkretų individą ar tam tikras grupes, siekiant pažeminti, pažeisti kito asmens garbę ar orumą.

Išraiškos laisvė negali būti įgyvendinta, o diskusijos konstruktyvios, jeigu nėra bendrai pripažįstamų argumentacijos ar diskusijų tvarkos ir taisyklių. Įsitikinimai ar nuomonės turi būti reiškiamos etiškai ir korektiškai, o jeigu to padaryti nepavyksta, įsiliepsnojus karštomis diskusijoms arba pasikeičiant kandžiomis ir šmaikščioms replikomis, tai bent neperžengiant elementaraus padorumo ribų. Diskusijų turinys nėra ribojamas, išskyrus dorovines nuostatas įžeidžiančias kalbas arba raginimus pakeisti demokratiškai išrinktą valdžią prievarta ir smurtu, taip pat agresijos, neapykantos, ksenofobijos propagavimą.⁹¹ Laisva atitinkamo turinio įsitikinimų ar pažiūrų sklaida gali pažeisti kito asmens interesus. Neatsakingas išraiškos laisvės galimybių naudojimas gali ne tik pažeisti tam tikrų asmenų ar grupių interesus, bet ir sudaryti palankias sąlygas neapykantos ar prievartos kurstymui. Svarbu atkreipti dėmesį, kad vieno asmens išraiškos laisvė turi būti suderinama su kitų asmenų teisėmis.

Pastebėtina, kad piktnaudžiavimas ir neatsakingas išraiškos laisvės įgyvendinimas gali turėti neigiamų pasekmių. Kritikos skelbimas arba viešai reiškiamą aštri nuomonė gali būti žalinga kitų asmenų atžvilgiu, ypač jeigu toks pareiškimas visiškai arba iš dalies neatitinka tiesos.⁹² Šmeižiant kitą asmenį – skleidžiant apie jį melagingą informaciją, galima pakenkti to žmogaus reputacijai, pažeminti jį. Lygiai taip pat pažeminti žmogų, įžeisti jo garbę ir orumą galima kalbomis, kurstančiomis neapykantą ir prievartą, išskiriant tam tikrus žmogaus požymius, tokius kaip rasę, lytinę orientaciją, tautybę, kilmę, religiją. Nei šmeižtas, nei neapykantą kurstančios kalbos, nėra išraiškos laisvės dalis. Tokios kalbos skatina ir pateisina netoleranciją.

Vis dėlto, galimybė išreikšti savo nuomonę, pažiūras ir įsitikinimus teikia socialinio solidarumo, pagarbos, savigarbos bei savivertės pojūtį ir skatina bei palaiko orumą. Neturint orumo, savigarbos jausmo ar jį praradus, nustojama siekti savireguliacijos, bendravimo, netenkama stimulo diskutuoti, keistis nuomonėmis bei įsitikinimais. Kiekvienas pats stengiasi patenkinti savo savivertės pojūtį, tačiau didelę įtaką asmenybės savivertei bei pasitikėjimui savimi,

---

⁹⁰ Europos Tarybos rezoliucijos: tarp išraiškos laisvės ir netolerancijos krikščioniams. [interaktyvus]. Vatikano radijas, 2015-01-30. [žiūrėta 2018-04-13].

http://lt.radiovaticana.va/storico/2015/01/30/europos_tarybos_rezoliucijos_tarp_i%C5%A1rai%C5%A1kos_laisv%C4%97s_ir_netolerancijos/lt-1120800

⁹¹ Jovaišas K., *Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. Teisės problemos*, supra note 82.

⁹² Žmogaus teisių gidas. Kas yra saviraiškos laisvė? [interaktyvus], supra note 48.

turi ir kitų teikiama pagarba, supratimas. Kaip bebūtų, kiekvienam žmogui rūpi ką apie jį galvoja kiti asmenys, kokia yra kitų asmenų nuomonė apie jį, vertinant iš šalies.

Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant žmogaus lyties, rasės, religijos, tautybės, kilmės ar socialinės padėties, visi žmonės yra lygūs. Tai reiškia, kad kiekvienas žmogus turi vienodas išraiškos laisvės galimybes. Kiekvienas turi teisę bet kokiais būdais ir bet kokiomis formomis išreikšti savo nuomonę, įsitikinimus ir pažiūras, tačiau tai padaryti privalu neperžengiant padorumo ribų. Išraiškos laisve reikia naudotis atsakingai, pasitelkiant pakantumą ir toleranciją. Išraiškos laisvė ir galimybės save išreikšti negali būti sietinos su smurto, prievartos ar neapykantos kurstymu prieš kitą asmenį ar asmenų grupes.

2.2 Išraiškos laisvės ribojimas

Naudotis žodžio laisve atsiranda vis daugiau alternatyvų ir panašų, jog save išreikšti tampa vis paprasčiau. Vis dėlto, derėtų atkreipti dėmesį, jog naudojantis išraiškos laisve, susiduriama su tokiais reikalavimais, kurie yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų žmonių teises ir laisves. Išraiškos laisvė neapima šmeižto, niekinimo, žeminimo, įžeidinėjimo, dezinformacijos ar agresijos kurstymo kitų žmonių atžvilgiu. Taigi tokia informacija ar asmeniniai įsitikinimai, kurie gali įžeisti ar pažeminti kitą asmenį, negali būti publikuojami.

Nė viena konstitucinė žmogaus teisė ar laisvė nėra absoliuti. Kiekviena teisė ir laisvė turi ribas, kurios nustatomos įstatymuose, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir teisėtus interesus. Išraiškos laisvė taip pat nėra absoliuti, tačiau ją apriboti galima tik atsižvelgiant į tam tikrus principus – teisėtumo, būtinumo demokratinėje visuomenėje, proporcingumo, taip pat į kitų visuomenės narių teises ir laisves. Šia laisve negalima piktnaudžiauti, t. y. nuomonės reiškimo laisvės negalima panaudoti siekiant pažeminti kitą žmogų, pažeisti jo garbę ir orumą.⁹³ Įgyvendinant išraiškos laisvę, privalu atsižvelgti į kitų asmenų teises ir laisves. Negalima naudotis galimybėmis išreikšti save, žinant, kad tai gali būti žalinga kitų asmenų atžvilgiu. Išraiškos laisvė, kaip teisė laisvai reikšti savo įsitikinimus ir nuomonę, negali varžyti ar kitaip riboti kitų konstitucinių vertybių. Tačiau kitų žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo apsauga negali paneigti pačios išraiškos laisvės prasmės. Tarp konstitucinių vertybių turi būti randama pusiausvyra.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, riboti žmogaus teises ir laisves, taigi ir išraiškos laisvę, galima, jeigu yra laikomasi tam tikrų sąlygų:

- tai daroma įstatymu;

---

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje L. Kniūkšta v. V. Žutauto leidybos įmonė „Kriminalistika“, Nr. 3K-3-988/2001.

- ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus;
- ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė;
- yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo⁹⁴.

Išraiškos laisvės apribojimai turi būti nustatomi ne bet kokių teisės aktu, o tik įstatymu. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas, būtina atsižvelgti į atitinkamos teisės ar laisvės paskirtį bei prasmę ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes bei sąlygas. Pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus bei paskirtį, o antra – nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui.⁹⁵ Nustatytos teisinės ribojimo priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams pasiekti. Pasitelkti ribojimai neturi varžyti asmens teisių ir laisvių labiau, nei reikia konkrečiam tikslui pasiekti. Turi būti užtikrinta, kad nei viena žmogaus teisė ar laisvė nebus paneigta ar nepagrįstai suvaržyta.

Vieni ir tie patys žodžiai, nelygu kur ir kam pasakyti, vienu atveju yra neutralūs garbės ir orumo požiūriu, kitu atveju – žmogų niekinantys, žeminantys teiginiai. Kartu asmens, paskleidusio tam tikrus duomenis, teiginius ar pademonstravusio tokius gestus, kuriuos įžeidžiamais laiko tik tam tikro socialinio sluoksnio arba tautybės, tikėjimo ar rasės žmonės, teisinės atsakomybės klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į tai, ar asmuo tai padarė sąmoningai, suvokdamas šių duomenų, teiginių niekinamą pobūdį būtent tokiems žmonėms, ar ne. Asmuo piktnaudžiauja savo teise reikšti nuomonę, kai siekdamas vien pažeminti kitą žmogų, reiškia nuomonę tokiu būdu, forma ir priemonėmis, kurios akivaizdžiai žemina kito žmogaus garbę ir orumą.⁹⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad ribojant išraiškos laisvę, svarbu atsižvelgti į reiškiamos nuomonės ar įsitikinimų sąmoningumą. Svarbu tinkamai įvertinti tikslą, kurio žmogus siekia, išreiškdamas save. Kiekvienas žmogus, kuris išreiškia įsitikinimus, nuomonę ar pažiūras, tai turi daryti, siekdamas įgyvendinti savo išraiškos laisvę. Išraiškos tikslas jokių būdu negali būti orientuotas į tikslą pažeminti žmogų, įžeisti jo garbę, orumą ar kurstyti neapykantos ar prievartos veiksmus atitinkamų žmonių ar grupių atžvilgiu.

Asmens teisės ir laisvės ribojimo pagrindumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą

---

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra* note 11.

⁹⁵ Meškauskaitė L., *Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*, *supra* note 17.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje, A. Skirmantas v. P. Jurgutavičius, Nr. 3K-3528/2001.

ir reikalavimus bei Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas.⁹⁷ Žmogaus teisės ar laisvės gali būti ribojamos tik tada, kai tai yra būtina. Negalima riboti žmogaus teisių, nepagrindžiant būtinybės to padaryti.

Valstybės valdžios institucijos gali apriboti išraiškos laisvę, jei jos gali įrodyti, kad jų veiksmai yra teisėti, būtini ir proporcingi, siekiant:

- Apsaugoti nacionalinį saugumą, teritorinį vientisumą (valstybės sienas) ar visuomenės saugumą;
- užkirsti kelią sutrikimams ar nusikaltimams;
- apsaugoti sveikatą ar moralę;
- apsaugoti kitų žmonių teises ir reputaciją;
- užkirsti kelią konfidencialiai gautos informacijos atskleidimui;
- išlaikyti teisėjų įgaliojimus ir nešališkumą⁹⁸.

Akivaizdu, kad ribojant išraiškos laisvę, turi būti nustatytas konkretus tikslas, ko yra siekiama taikomu ribojimu. Politinėje diskusijoje dėl jos ypatingo visuomeninio reikšmingumo negali būti ribojamas nuomonės pateikimas, net jei nuomonė yra pareikšta neetiškai, itin kritiška, šokiruojanti ar įžeidžianti⁹⁹. Svarbu tinkamai įvertinti poreikį apriboti išraiškos laisvę. Kaip jau minėta anksčiau, ribojimas turi būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais. Pareikštos nuomonės gali būti tikrinamos jų pagrįstumo požiūriu. Apribojant išraiškos laisvę, turi būti apsaugomi kiti demokratinei visuomenei didelę svarbą turintys interesai. Priešingu atveju, bus pažeistas proporcingumo principas. Išraiškos laisvė gali būti ribojama tik esant pakakamui pagrindui tai padaryti.

Išraiškos laisvės apribojimus galima skirstyti į tris grupes:

- skirtus apsaugoti viešiesiems interesams (nacionalinis saugumas, teritorijos vientisumas, visuomenės saugumas, užkirtimas kelio nusikaltimams, sveikatos ir moralės apsauga);
- skirtus kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti (kitų asmenų teisių bei orumo apsauga, kelio užkirtimas slaptos informacijos atskleidimui);

---

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“, *supra* note 4.

⁹⁸ Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika. [interaktyvus]. Infolex, 2003-08-05. [žiūrėta 2018-05-07].

http://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=news&Tema=44&str=6936

⁹⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo bylos, Lingens v. Austrija, Nr. 9815/82; Oberschlik v. Austrija, Nr. 20834/92; Tolstoy Miroslovsky v. J. K., Nr. 18139/91.

- teisminės valdžios bešališkumui ir autoritetui garantuoti¹⁰⁰.

Ribojant išraiškos laisvę, turi būti užtikrinta, kad atitinkamas ribojimas suteiks daugiau naudos nei žalos. Reikia įsitikinti, kad poreikis apriboti įsitikinimų raiškos laisvę yra svaresnis už poreikį išreikšti atitinkamo pobūdžio nuomonę, pažiūras ar įsitikinimus. Tik deramai įvertinus, kad skleidžiama atitinkamo pobūdžio informacija gali sudaryti realią grėsmę viešųjų interesų apsaugai ar kitų teisių ar laisvių įgyvendinimui, galima imtis atitinkamų išraiškos laisvės ribojimo priemonių.

Pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių ribojimas yra sietinas su konkuruojančių vertybių racionalių santykiu, atsižvelgiant į teisėtumo ir būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijus. Todėl skirtingų žmogaus teisių kolizijos atvejais konstitucinės teisės ir laisvės yra derinamos, siekiant nustatyti teisingą balansą, ieškant kriterijų, kurie padėtų vienodai ginti tiek išraiškos laisvę, tiek teisę į garbę ir orumą.¹⁰¹ Sprendžiant išraiškos laisvės ir visuomenės interesų konfliktus tenka balansuoti ir sverti skirtingas konstitucines vertybes. Vienoms ar kitoms konstitucinėms vertybėms suteikiant didesnę svarbą būtina tai argumentuoti. Balansavimas ir svėrimas reikalauja didelio kruopštumo bei plataus teisinio ir socialinio konteksto suvokimo. Procedūrą komplikuoja ir tai, kad socialinė realybė nuolat kinta. Visuomenė susiduria su vis naujais informaciniais iššūkiais, formuojasi ir nauji visuomenės interesai.¹⁰² Sudėtinga nustatyti, kas konkrečiu atveju yra svarbiau, viešieji interesai ar galimybė išreikšti save. Reikia kruopščiai įvertinti ir išanalizuoti atitinkamus atvejus, siekiant susidaryti suvokimą dėl tarpusavyje konkuruojančių konstitucinių vertybių svarbos. Vienoms ar kitoms konstitucinėms vertybėms suteikiant didesnę svarbą visuomenėje, negalima pažeisti teisingumo sampratos.

Pravartu paminėti, kad siekiant išvengti piktnaudžiavimo išraiškos laisve, gali būti pasitelktos teisinės šios laisvės ribojimo priemonės, susijusios su sankcijomis už atitinkamus teisės pažeidimus. Valstybės institucijos turi teisę taikyti sankcijas, kai išraiškos laisve naudojamosi labiau provokuojančiomis formomis.

Pavyzdžiui, žmogus, kurio nuomonė pagal tam tikrų faktų išdėstymą pažeidžia kito asmens garbę ar orumą, gali būti patrauktas civilinėn atsakomybėn. Tuo tarpu, žmogus, savo išreikšta nuomone įžeidęs valstybės tarnautojo garbę ar orumą, už tokį pažeminimą traukiamas

---

¹⁰⁰ Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika. [interaktyvus]. Infollex, 2003-08-05, *supra* note 98.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl alkoholio ir tabako reklamos“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.

¹⁰² Šindeikis A., Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos, *supra* note 35.

administracinę atsakomybę. Apšmeižus kitą asmenį, paskleidus apie jį tikrovės neatitinkančią informaciją, gali būti taikoma ir baudžiamoji atsakomybė.

Už netinkamą išraiškos laisvės naudojimą, gali būti taikoma civilinė atsakomybė, kuri įpareigoja asmenį, piktnaudžiavusį išraiškos laisve, atlyginti kitam žmogui sukeltą turtinę ir neturtinę žalą. Civilinė atsakomybė taikoma asmenims, paskleidusiems tikrovės neatitinkančią ir asmens garbę bei orumą žeminančią informaciją. Pagal Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.24 straipsnio nuostatas, iš asmens, paskleidusio tikrovės neatitinkančius duomenis apie kitą žmogų, gali būti išieškoma bauda, kurios dydį nustato teismas¹⁰³.

Statutinio valstybės tarnautojo, karo policijos ar žvalgybos pareigūno garbės ir orumo pažeminimas, reiškiamas žodžiais, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu elgesiu ar kitokiu elgesiu, užtraukia administracinę atsakomybę¹⁰⁴. Asmuo, piktnaudžiavęs išraiškos laisve ir pažeidęs valstybės tarnautojo garbę ar orumą, trauktinas administracinę atsakomybę. Už tokio pobūdžio pažeidimą, asmeniui skiriama bauda. Administracinė atsakomybė nėra susijusi su laisvės atėmimo bausmėmis.

Kai asmens garbės ir orumo įžeidimas, t.y. kėsanimasis į asmens reputaciją, pasiekia tam tikrą sunkumo lygį ir trukdo įgyvendinti asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą, yra pakankamai pavojingas elgesys, į kurį gali ir turi būti reaguojama baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.¹⁰⁵ Baudžiamoji atsakomybė už netinkamą išraiškos laisvės realizavimą, taikytina tik tinkamai įvertinus ginamų vertybių pusiausvyrą. Turi būti numatytas aiškus pagrindas baudžiamosios atsakomybės kildinimui. Piktnaudžiavimas išraiškos laisve turi atitikti konkrečių nusikalstamų veikų (šmeižimas; kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę) dispozicijose numatytus požymius. Svarbu paminėti, kad taikant griežčiausią išraiškos laisvės ribojimo priemonę – baudžiamąją atsakomybę, asmeniui, piktnaudžiavusiam išraiškos laisve gali būti skiriama bauda, laisvės apribojimas, areštas arba bausmė, susijusi su realiu laisvės atėmimu.

Vis dėlto, siekiant susidaryti aiškesnį vaizdinį apie išraiškos laisvės ribojimą, pravartu apžvelgti teismų praktikoje vyraujančius ribojimų ypatumus. Derėtų išanalizuoti konkrečius teismų sprendimus, susijusius su išraiškos laisvės įgyvendinimu.

---

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR. 2015, Nr. 11216.

¹⁰⁵ Teisininko komentaras. Garbės ir orumo gynimo baudžiamosios teisės priemonėmis ribos. [interaktyvus]. Infolex, 2015-02-09. [žiūrėta 2018-11-23].

<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=56292>

S. U. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 154 straipsnio 2 dalį (šmeižtą), už tai, kad internetiniame tinklalapyje parašė komentarus, kuriais viešai raštu įžeidė A. M. Komentare S. U. paskleidė tikrovės neatitinkančią informaciją apie A. M., siedamas jį su nusikalstamo pasaulio atstovais. Taip pažemino ir paniekino jį per visuomenės informavimo priemonę.¹⁰⁶

Kasaciniu skundu S. U. kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, prašydamas bylą nutraukti. Kasatoriaus teigimu, komentaruose išdėstyti teiginiai nelaikytini tikrovės neatitinkančia informacija. Suvaržymas pateikti nuomonę traktuotinas kaip nepagrįstas saviraiškos laisvės ribojimas.¹⁰⁷

Teismas kasacinį skundą atmetė. Teismas nustatė, kad nukentėjusiojo A. M. susiejimas su nusikalstamo pasaulio asmenimis žemina ir niekina A. M. vardą. Kaltinamojo teiginiai siejami ne su jo reiškiamą nuomone, o su faktais, kurie nėra įrodyti. Pateikdamas tokią informaciją viešumon asmuo privalo elgtis atsakingai ir turėti tas žinias patvirtinančius patikimus duomenis ar nurodyti šaltinius. Tokių duomenų ar šaltinių S. U. savo teiginiams pagrįsti nepateikė. Tikrovės neatitinkančią, nukentėjusįjį galinčią pažeminti ir paniekinti bei pakirsti pasitikėjimą juo informaciją S. U. paskleidė tyčia. Siekį paskleisti tokio turinio informaciją patvirtina komentaro išdėstymas teiginio forma su konkrečiomis detalėmis, šios informacijos pakartojimas, papildant ją naujomis aplinkybėmis. Tai, kad informacija buvo paskleista per internetą, neabejotinai reiškia, kad šie komentarai buvo laisvai prieinami ir juos turėjo galimybę perskaityti neapibrėžtas skaičius asmenų.¹⁰⁸

Atkreiptinas dėmesys, kad išreiškiant nuomonę, yra vertinami faktai susiję su skleidžiamos informacijos turiniu, atskleidžiamas savitas požiūris į tą informaciją. Išreiškiant nuomonę, nėra paskleidžiama nauja informacija, todėl nuomonė nėra laikoma žinia. Šiuo konkrečiu atveju, S. U. neišreiškė savo nuomonės, o paskleidė žinią. Savo teiginiuose S. U. nurodė konkrečius faktus, tačiau tie faktai nebuvo patikrinti ar pagrįsti tam tikrais duomenimis, bylojančiais apie platinamų komentarų realumą. Siedamas A. M. su nusikalstamo pasaulio atstovais, S. U. turėjo suvokti, kad tokia informacija bus žalinga A. M. atžvilgiu, pažemins jį visuomenės narių akivaizdoje, pakirs pasitikėjimą juo. Skleisdamas informaciją visuomenės informavimo priemone – internetu, S. U. turėjo suvokti, kad informacija pasklis akimirksniu ir pasieks neribotą skaičių žmonių. Akivaizdu, kad išraiškos laisvė neapima bet kokio pobūdžio turinio informacijos sklaidos. Ribojant išraiškos laisvę, svarbu nustatyti ar paskleista informacija

---

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

yra nuomonė, ar žinia. Kiekvienam žmogui taip pat pravartu atriboti nuomonę, nuo žinios, siekiant tinkamai naudotis išraiškos laisve ir nepažeisti kitų asmenų teisių ar laisvių.

A. D. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 154 str. 2 d. (šmeižtą) už tai, kad būdamas straipsnių autorius, tyčia, žinodamas, kad jo veiksmai paniekins ir pažemins A. S. garbę ir orumą, pakirs kitų pasitikėjimą juo, per visuomenės informavimo priemonę savaitraštį paskleidė tikrovės neatitinkančią informaciją apie A. S., neva A. S. yra įvykdęs nusikaltimus.¹⁰⁹

Kasaciniu skundu A. D. kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, prašydamas jį išteisinti, nesant jo veiksmuose nusikaltimo sudėties. Kasatorius teigė, kad konstitucija ir įstatymai gina asmens teisę turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.¹¹⁰

Teismas kasacinį skundą atmetė. Kvalifikuojant veiką pagal BK 154 straipsnį, svarbu atriboti informaciją (faktus ir duomenis) nuo nuomonės. Nuomonė yra kokių nors faktų supratimas, vertinimas, požiūris į faktus ir vertybes, komentarai, pastabos. Nuomonė yra subjektyvi, jai netaikomas tiesos kriterijus, tačiau ji turi remtis faktais ir turi būti pateikiama sąmoningai neiškreipiant duomenų. Nustatyta, kad A. D. per visuomenės informavimo priemonę apie nukentėjusįjį paskleidė ne savo nuomonę, o tikrovės neatitinkančią konstatuojamojo pobūdžio informaciją kaip objektyviai egzistuojančius faktus ir duomenis, žinodamas, kad tai yra tikrovės neatitinkanti informacija, ir tai darė tyčia. A. D. teiginiai apie A. S., yra konstatuojamojo pobūdžio, juose nėra žodžių, atspindinčių teigiančiojo asmens vertinamąjį pobūdį, pavyzdžiui, „tikriausiai“, „galbūt“, „mano nuomone“ ar pan. Taigi, A. D. pateikė tikrovės neatitinkančią ir šmeižiančią konstatuojamojo pobūdžio informaciją apie A. S., kurios esmė yra teigimas, kad jo nurodytas faktas yra tikras, nors dėl to nepateikė jokių konkrečių tai patvirtinančių duomenų. Griežčiausia saviraiškos laisvės apribojimo forma – baudžiamoji atsakomybė už netinkamą jos įgyvendinimą, be kita ko, ir nusikalstamą veiką asmens garbei ir orumui – šmeižimą. Nagrinėjamu atveju A. D., naudodamasis išraiškos laisve, peržengė jos įgyvendinimo ribas, paskleisdamas tikrovės neatitinkančią ir šmeižiančią informaciją apie A. S.¹¹¹

Analizuojant byloje pateiktus duomenis, atkreipiamas dėmesys, kad išraiškos laisvė kaip teisė laisvai reikšti savo nuomonę ar įsitikinimus, neapima tikrovės neatitinkančios konstatuojamojo pobūdžio informacijos. Svarbu tai, kad skleisdamas tikrovės neatitinkančią ar faktus iškreipiančią informaciją, žmogus turi pilnai suvokti savo veikslių pavojingumą ir daromą žalą. Priešingu atveju, žmogus negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

---

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje, *supra* note 3.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

Konstatuojamojo pobūdžio informacija turi būti grindžiama tiesos kriterijumi. Konstatuojant tam tikrus faktus, turi būti pagrįstas jų realumas, nurodomi skleidžiamos informacijos šaltiniai. Pastebėtina, kad šiuo nagrinėjamu atveju, A. D. nebuvo įsitikinęs, kad jo skleidžiama informacija apie A. S. yra teisinga, nepateikė jokių konkrečių informaciją patvirtinančių duomenų. Tokiu atveju, žinomą informaciją derėtų skleisti vertinamuoju pobūdžiu. Išraiškos laisvė neapima šmeižto. Šmeižiant kitą asmenį, pažeidžiama jo garbė bei orumas. Piktnaudžiaudamas išraiškos laisve, žmogus sumenkina kitų žmonių teises ir laisves, kas įrodo netinkamą išraiškos laisvės įgyvendinimą. Naudojimasis išraiškos laisve yra susijęs su pareigomis bei atsakomybe. Nagrinėjamu atveju, siekiant apsaugoti A. S. garbę ir orumą, A. D. atžvilgiu buvo taikytina griežčiausia išraiškos laisvės ribojimo priemonė – baudžiamoji atsakomybė.

M. T. pateikė civilinį ieškinį atsakovams V. Č. ir uždarajai akcinei bendrovei „Lrytas“, dėl tikrovės neatitinkančių, garbę ir orumą žeminančių duomenų paneigimo ir neturtinės žalos atlyginimo. Ieškovas nurodė, kad atsakovės UAB „Lrytas“ portale www.lrytas.lt buvo paskelbtas straipsnis „Muzikos leidėjas – apie teismo išteisintą prodiuserį M. T.“: „Jis vagia idėjas“, „Tai tiesiog eilinis „nachališkas“ stiliaus poelgis. Žmogaus, kurio atlikėjai vagia muziką, kuris kaip prodiuseris vagia idėjas. Nėra čia apie ką kalbėti. Čia kaip paimti „žulikėlį“ ir aiškinti, kad jis „žulikėlis“. Atsakovas V. Č., duodamas interviu, per visuomenės informavimo paskelbė tikrovės neatitinkančių, negatyvią ir visuomenės akyse ieškovą M. T. diskredituojančių informaciją, žeminančių jo garbę ir orumą.¹¹²

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovų uždarnosios akcinės bendrovės „Lrytas“ ir V. Č. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo M. T. ieškinį.¹¹³

Teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai teiginius kvalifikavo kaip žinią, o ne kaip nuomonę, įvertindamas tai, kad atsakovas kaip faktus paskleidė konstatuojamojo pobūdžio žinias (duomenis), atsižvelgdamas į straipsnyje cituojamų teiginių konstrukciją, atsakovo pavartotus žodžius, jų turinį; tai, kad atsakovo kalboje nevartojami sąlyginiai pasisakymai, klausiamojo pobūdžio teiginiai; jog atsakovai nepateikė viešai paskleistus duomenis patvirtinančių įrodymų ir pan. Nagrinėjamu atveju civilinė atsakomybė pagrįstai taikyta ir visuomenės informavimo priemonei, nes ji, disponuodama informacija, nepaisydama didesnio atsargumo, nuosaikumo poreikio, nepatikrinusi kito asmens skleidžiamos informacijos

---

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016.

¹¹³ *Ibid.*

*patikimumo, teisingumo, kritiškai neįvertinusi informacijos šaltinio (pramogų pasaulio atstovo), paskleidė šio išsakytus teiginius, kurie laikytini aiškiai žeminančio pobūdžio.*¹¹⁴

Teismas nustatė, kad tiek V. Č., tiek visuomenės informavimo priemonei „Lrytas“, pagrįstai taikytina civilinė atsakomybė. V. Č. interviu metu pateikta informacija negali būti suprantama kaip nuomonė, kadangi jo teiginiai yra konstatuojamojo, o ne vertinamojo pobūdžio. Pateikdamas konkrečius teiginius apie M. T., V. Č. nepagrindė jų tiesos kriterijumi. V. Č. pateikti teiginiai negali būti suprantami kaip nuomonės ar įsitikinimų raiška. V. Č. pateikta informacija suprantama kaip nauja žinia, konstatuojanti konkrečius faktus apie M. T. Nepaisant to, kad net ir šokiruojančio pobūdžio nuomonė ir įsitikinimai turi būti priimti, šiuo atveju, V. Č. ši nuostata negali būti taikoma. Paskleisdamas tikrovės neatitinkančią, realiais faktais nepagrįstą informaciją apie M. T., V. Č. peržengė išraiškos laisvės ribas. Tuo pačiu, visuomenės informavimo priemone „Lrytas“, taip pat piktnaudžiavo saviraiškos laisve, neįsitikindama, kad gauta informacija yra patikima, atitinkanti realybę. Atsižvelgiant į tai, kad klaidinga informacija buvo paskleista pasitelkus visuomenės informavimo priemonę, suprantama, kad informacija pasiekė didelį ratą visuomenės narių, kurie galėjo susidaryti neigiamą nuomonę apie M. T. Analizuojamu atveju buvo peržengtos išraiškos laisvės ribos, taip pažeidžiant M. T. garbę ir orumą. Civilinė atsakomybė V. Č. ir visuomenės informavimo priemonei „Lrytas“ yra taikytina pagrįstai.

*D. D. privataus kaltinimo tvarka buvo kaltinamas tuo, kad knygoje aprašė teistų ar šiuo metu teisiamų asmenų nusikalstamas veikas, jų padarymo aplinkybes, organizuotų grupių kūrimąsi ir veiklą. Šioje knygoje, dviejuose jos leidimuose, pateikė teiginius, kuriais R. K. buvo apšmeižtas neva padaręs labai sunkų nusikaltimą. D. D. paskleidė tikrovės neatitinkančius duomenis apie R. K., neva jis padarė labai sunkų nusikaltimą, galinčius pakirsti pasitikėjimą R. K., ir taip jį apšmeižė. D. D. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 154 straipsnio 2 dalį (šmeižtą) išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusizengimo požymių, ir baudžiamoji byla nutraukta.*¹¹⁵

*Kasaciniu skundu nukentėjusysis R. K. Kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, prašydamas perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka arba pakeisti nutartį ir priimti dėl D. D. apkaltinamąjį nuosprendį pagal BK 154 straipsnio 2 dalį.*¹¹⁶

Teismas kasacinį skundą atmetė. Vien objektyviai tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimas per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje dar nesudaro šmeižimo nusikaltimo sudėties, jei

---

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje, *supra* note 112.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206-303/2016.

¹¹⁶ *Ibid.*

nenustatyta, kad tokia informacija buvo paskleista tyčia, t. y. kaltininkui suvokiant tokias šios informacijos savybes – neatitikimą tikrovės, žeminantį pobūdį – ir norint paskleisti būtent tokią informaciją. Nagrinėjamoje byloje konkuruoja D. D. (žurnalisto) saviraiškos laisvės teisė ir R. K. asmens teisė į garbę ir orumą. Priimant sprendimą tokioje byloje turi būti nustatyta teisinga šių dviejų vertybių pusiausvyra. Nagrinėjamoje byloje nenustatyta D. D. tiesioginė tyčia padaryti šį nusikaltimą, t. y. nenustatyta, kad D. D. suvokė skleidžiantis apie R. K. tikrovės neatitinkančią ir jį žeminančią informaciją ir kad būtent tokią informaciją apie jį norėjo paskleisti. Priešingai, byloje nustatyta, kad prieš tai minėtose knygoje aprašytos aplinkybės, liečiančios R. K., nėra autoriaus prasimanytos – jų pirminis šaltinis buvo žinios, viena vertus, anksčiau paskelbtos kitose visuomenės informavimo priemonėse, kita vertus, paskelbti faktai, be kita ko, buvo nustatyti ir Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu, priimtu baudžiamojoje byloje dėl E. B. nužudymo. Abejoti gautos informacijos patikimumu, taip pat dar kartą ją tikrinti D. D. nebuvo jokio pagrindo. Žurnalistai turi būti laisvi pranešti apie įvykius, apie kuriuos informacija gauta iš oficialių šaltinių, papildomai jos netikrindami. D. D., būdamas žurnalistas, knygoje aprašė savo žurnalistinį tyrimą aktualiu viešojo intereso klausimu, taip įgyvendindamas savo saviraiškos laisvę ir kartu teikdamas visuomenei svarbią informaciją.¹¹⁷

Analizuojant byloje pateiktus duomenis, pastebėtina, kad D. D. tinkamai naudojosi saviraiškos laisve. D. D. skleidžiama informacija buvo aktuali visuomenei, diskutuotina. Nepaisant to, kad R. K. dėl paskleistos informacijos turinio jautėsi įžeistas, tai nesudaro pagrindo D. D. patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Šmeižimas padaromas tik tiesiogine tyčia, o šiuo atveju, skleidžiamas informaciją, D. D. negalėjo suvokti, kad jo skleidžiama informacija neatitinka tikrovės, kadangi informacija buvo gauta iš patikimų šaltinių. Tai įrodo, kad D. D. neiškraipė faktų ir neturėjo tikslo pažeminti R. K., pakenkti jo reputacijai ar padaryti kitokią žalą. Vien objektyviai tikrovės neatitinkanti informacija, galinti paniekinti ar pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, paskleista per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje nesudaro šmeižimo nusikalstamos veikos sudėties. Privalu nustatyti, kad tikrovės neatitinkanti informacija buvo paskleista tiesiogine tyčia.

A. K. nuteistas pagal LR BK 155 str. 1 d. (įžeidimą) už tai, kad 2014 m. birželio 6 d., apie 12 val. Šiaulių apylinkės teismo, 1 salėje ir laukiamajame, užgauliais žeminančiais žodžiais pavadino S. G. „debilu“, „žlugusiu žmogumi, kuriam reikia gydytis psichiką“, „valkata“, „skurdžiumi“, taip neigiamai, nepadoriai, kitų žmonių akivaizdoje jį įžeidė.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje, *supra* note 115.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403-222/2015.

Kasaciniu skundu nuteistasis A. K. Kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, su prašymu jį išteisinti. Kasatoriaus manymu jam buvo taikyta griežčiausia – kriminalinė – bausmė, kuri neadekvati jo veiksmams bei bylos aplinkybėms. Kasatorius atkreipia dėmesį, kad jam inkriminuoti žodžiai („debilas, žlugęs žmogus, kuriam reikia gydytis psichiką, valkata, skurdžius“) yra lietuviški, būdingi šnekamajai kalbai, yra priimtini ir vartotini nuomonei reikšti ir negali šiurkščiai pažeisti kito žmogaus orumo. Skunde pažymima, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Saviraiškos laisvės apribojimas turi būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui ir pagrįstas tinkamais bei pakankamais motyvais; apribojant saviraiškos laisvę siekiant apsaugoti kitų asmenų reputaciją ar teises, turi būti nustatyta teisinga šių vertybių pusiausvyra. Nagrinėjamoje byloje teismai, nustatę, kad kasatorius pasakė minėtus žodžius, kartu turėjo pripažinti, jog už jo išsakytą nuomonę, nors ir nemalonus, įžeidus pobūdžio ir sukėlusiais neigiamas emocijas žodžiais nukentėjusiajam, baudžiamoji atsakomybė nebūtų adekvati priemone ginant asmens garbę ir orumą.¹¹⁹

Teismas kasacinį skundą tenkino, kadangi nuo 2015 m. liepos 10 d. įstatymų leidėjas panaikino baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą pagal BK 155 straipsnį, A. K., nuteisto pagal šį BK straipsnį, veika – įžeidimas – tapo nebeusikalstama. Esant tokioms aplinkybėms A. K. baudžiamoji byla jam nutrauktina.¹²⁰

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje situacijoje, teismas tenkino A. K. skundą ir nutraukė baudžiamąją bylą, vadovaudamasis tuo, kad įstatymų leidėjas panaikino baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą. Jokių kitų argumentų teismas nenurodė ir neatliko aiškinimo ar A. K. savo vartojamais žodžiais tinkamai įgyvendino išraiškos laisvę, ar vis dėlto peržengė išraiškos laisvės ribas. Nutraukdamas baudžiamąją bylą, teismas atkreipė dėmesį tik į tai, kad įžeidimas nebėra nusikalstama veika. Analizuojant byloje pateiktus duomenis, susidaro nuomonė, kad baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą buvo panaikinta, siekiant išvengti neproporcingo išraiškos laisvės ribojimo. Vis dėl to, pravartu paminėti, kad įstatymo leidėjui panaikinus baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą, vis dar galima ginti savo garbę ir orumą pateikiant civilinį ieškinį ir reikalaujant padarytos žalos atlyginimo.

Šiaulių apylinkės teismo nuosprendžiu G. R. buvo nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 169 straipsnį (diskriminavimo dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės) už tai, kad diskriminavo G. Š. kaip žurnalistą dėl jo įsitikinimų bei pažiūrų, kuris UAB „Lietuvos rytas“ dienraštyje publikavo neigiamas publikacijas apie G. R. ir jo vadovaujamą įstaigą „Šiaulių areną“. G. R., eidamas VŠĮ „P“ generalinio direktoriaus

---

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje, *supra* note 118.

¹²⁰ *Ibid.*

pareigas, dėl G. Š. įsitikinimų ir pažiūrų, darbuotojams, vykdančioms Šiaulių arenos apsaugą, nurodė per tarnybinį įėjimą neįleisti UAB „Lietuvos rytas“ korespondento G. Š. į Šiaulių areną. Taip neleido atlikti žurnalisto pareigų. Tęsdamas nusikalstamą veiką, G. R. priėmė sprendimą nesuteikti G. Š. kaip UAB „Lietuvos rytas“ viešosios informacijos rengėjo ir skleidėjo atstovui akreditacijos į Šiaulių arenoje vykusį renginį „Auksiniai svogūnai“, taip siekė sutrukdyti žurnalistui G. Š. dalyvauti darbinėje veikloje.¹²¹

Šiaulių apygardos teismas išteisino G. R., nenustačius, kad buvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.¹²²

Kasaciniu skundu Šiaulių apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausioji prokurorė prašo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo panaikinti Šiaulių apygardos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.¹²³

Teismas kasacinį skundą atmetė. Nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje nėra įvardyta, kokiai būtent pažeidžiamai visuomenės grupei gali būti priskiriamas G. Š., taip pat nėra galimybės įvardyti ar identifikuoti, kokia būtent visuomenės grupė netiesiogiai galėjo nukentėti nuo diskriminacijos, kurią patyrė G. Š. šioje byloje. Taip pat nebuvo identifikuoti konkretūs G. Š. įsitikinimai ir pažiūros BK 169 straipsnio prasme. Jei G. R. veikoje nėra bent vieno šiame BK straipsnyje numatyto būtinojo požymio, joje nėra ir nusikalstamos veikos sudėties. G. Š. į Šiaulių areną nebuvo įleistas vykdyti darbinių funkcijų sporto renginyje dėl tos priežasties, kad jis nesutiko pasirašyti apie susipažinimą su akreditavimo taisyklėmis ir neužpildė reikiamų dokumentų. Pažymėtina, kad nors G. Š. neturėjo akreditacijos, į renginius, jis buvo įleidžiamas kaip žiūrovas, draudžiant jam įsinešti profesionalią fotografavimo techniką. Tuo tarpu kiti žurnalistai, gavę akreditaciją pagal nustatytas taisykles, vykdė savo profesines pareigas, o tai taip pat rodo, kad akreditavimo taisyklės nebuvo sukurtos išimtinai G. Š., siekiant jį diskriminuoti kaip žurnalistą.¹²⁴

Diskriminacijos atvejais, pažeidėjas nusistato prieš tam tikrus asmenis ar jų grupes dėl lyties, religijos, tautybės, rasės, kilmės ar kitos grupinės priklausomybės. Šiuo atveju, nėra įvardinta kokiai pažeidžiamai visuomenės grupei gal būti priskiriamas G. Š. Jei G. Š. nėra priskirtas nei vienai iš pažeidžiamų visuomenės grupių, vadinasi G. R. veiksmai nekėlė grėsmės jokiai pažeidžiamai grupei. Diskriminacijos kaip nusikalstamos veikos požymis yra pažiūros ir įsitikinimai, kurių turinys yra kiekvieno asmens privatus reikalas. Valstybė negali kontroliuoti žmogaus įsitikinimų, kadangi įsitikinimai ir jų turinys nėra ribojami. Įsitikinimai ir pažiūros

---

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-942/2016.

¹²² *Ibid.*

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ *Ibid.*

atspindi žmogaus savitumą, jo asmenybę. Konkrečiu aptariamu atveju, G. Š. išreiškta nuomonė neatspindėjo jo kaip asmenybės. G. Š. išreiškta nuomonė apie G. R. ir jo vadovaujamą įstaigą nebuvo susijusi su asmeninėmis G. Š. savybėmis. Diskriminavimas yra suprantamas kaip tam tikrų žmogaus teisių ar laisvių suvaržymas, atsižvelgiant į lyties, kalbos, rasės, tautybės, įsitikinimų ar pažiūrų požymius. Šiuo atveju, teismas nustatė, kad G. Š. neturėjo akreditacijos, kadangi pats nesutiko pasirašyti apie susipažinimą su akreditavimo taisyklėmis. Su akreditavimo taisyklėmis susipažinti turėjo visi žurnalistai, be išimčių. Tai įrodo, kad G. Š. nebuvo varžoma teisė atlikti savo pareigas ir jis nebuvo diskriminuojamas.

Apibendrinant pateiktą informaciją, darytina išvada, kad išraiškos laisvė ir teisė skleisti savo nuomonę ir įsitikinimus, ar kitokią informaciją nėra absoliuti. Ji yra teisėta iki to momento, kol nepažeidžia kito asmens teisių ar laisvių. Kai žmogus, įgyvendindamas savo išraiškos laisvę, pažeidžia teisės normas ir kitų asmenų teises ir laisves, jam taikoma teisinė atsakomybė už asmens garbės ir orumo pažeidimą, peržengiant išraiškos laisvės ribas. Gali būti taikoma civilinė, administracinė bei baudžiamoji atsakomybė. Teisinės atsakomybė turi būti taikoma proporcingai, atsižvelgiant į pažeidimo pavojingumą. Ribojant išraiškos laisvę, svarbu tinkamai įvertinti konkrečiu atveju konkuruojančias skirtingas konstitucines vertybes. Pusiausvyra tarp konkuruojančių vertybių turi būti nustatyta tam, kad pasirinktas laisvės ribojimas atitiktų siekiamą tikslą ir nepadarytų didesnės žalos, nei to ribojimo netaikant. Nei vienai žmogaus teisei ar laisvei negalima teikti išankstinio prioriteto kitų asmens teisių ir laisvių atžvilgiu. Atsiradus pagrindui manyti, jog buvo pažeistos tam tikros žmogaus teisės ar laisvės, tokius pažeidimus būtina analizuoti viso konteksto prasme, atsižvelgiant į visas faktines ir teises aplinkybes. Privalu rasti pagrindinius teisės principus atitinkančią asmens teisių ir laisvių pusiausvyrą, nei vienai iš konstitucinių vertybių netaikant išankstinio ypatingo statuso. Prieš taikant išraiškos laisvės ribojimus, pravartu nustatyti ar egzistuoja pakankamai svarbus viešojo intereso tikslas, susiduriantis su konstituciniu principu. Reikia įsitikinti ar nėra būdų išvengti konflikto, nesikišant į konstitucinę teisę. Taip pat būtina tinkamai įvertinti, kad įsikišimo į konstitucinę teisę žala bus proporcinga ginamo viešojo intereso mastui. Ribojimai gali būti taikomi tik tada, kai remiamasi akivaizdžios būtinybės kriterijais ir norimam tikslui pasiekti nerandama kitų būdų. Nusprendus taikyti apribojimus, kiekvienu atveju turi būti siekiama, kad varžoma konstitucinė teisė patirtų kuo mažesnę žalą.

2.3 Žmogaus teisių užtikrinimas naudojantis išraiškos laisve

Demokratija ir žmogaus teisės yra neatskiriamos ir viena kitą papildančios sąvokos. Žmogaus teisių užtikrinimas yra išankstinė demokratijos funkcionavimo sąlyga, nes efektyviai

dalyvauti valstybės gyvenime yra prielaidos tik tokiam asmeniui, kuris yra socialiai apsaugotas, nediskriminuojamas, nesibaimina dėl savo gyvybės, saugumo, privatumo pažeidimų bei gali laisvai reikštis visuomenėje.¹²⁵ Gyvendamas demokratinėje valstybėje, žmogus turi jaustis saugiai. Jis turi būti įsitikinęs, kad gali įgyvendinti savo poreikius, laisvai dalyvauti visuomenės gyvenime, netrukdomai naudotis savo teisėmis bei laisvėmis. Atsiradus grėsmei žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimui, kiekvienas turi žinoti, kad valstybė stengsis imtis priemonių, pažeistoms teisėms ir laisvėms apginti. Užtikrinant žmogaus teises ir laisves, yra plėtojamas valstybės demokratiškumas. Šią dieną, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sistemoje, išraiškos laisvė užima svarbią vietą. Išraiškos laisvė kaip teisė laisvai reikšti savo nuomonę ir įsitikinimus yra garantuojama kiekvienam žmogui.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 straipsnyje yra įtvirtintas žmogaus teisių ir laisvių prigimtinumo pripažinimo principas¹²⁶. Šis principas yra ir vienas iš demokratinės teisinės valstybės, konstitucinės santvarkos pagrindų: demokratinės teisinės valstybės vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti šias teises ir laisves¹²⁷. Konstitucinėje teisėje visuotinai pripažįstama, kad valstybė yra visos visuomenės politinė organizacija, kurios valdžia apima visą valstybės teritoriją ir kuri yra skirta žmogaus teisėms ir laisvėms užtikrinti, viešajam interesui garantuoti¹²⁸. Konstitucijoje valstybė įpareigojama gerbti žmogaus teises ir laisves, teisinėmis, materialinėmis, organizacinėmis priemonėmis užtikrinti jų gynimą nuo neteisėto kėsimosi ar ribojimo¹²⁹. Pastebėtina, kad valstybė, įgyvendindama konstitucines nuostatas, privalo garantuoti žmogaus

---

¹²⁵ Šakalienė D., Mickevičius H., Uscila R., Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje. Apžvalga.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra* note 11.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 124-5643.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 54-1587.

teisių ir laisvių įgyvendinimą bei jų apsaugą. Valstybei kildinama pareiga priimti žmogaus teises ir laisves užtikrinančius teisės aktus, tinkamai juos įgyvendinti. Turi būti teisėtai sprendžiami ginčai, susiję su žmogaus teisių ir laisvių pažeidimais. Valstybė taip pat turi užtikrinti veiksmingą žmogaus teises ir laisves ginančių institucijų sistemą.

Žmogaus teisių ir laisvių garantijos – tai tam tikra teisės normų, principų ir priemonių, kuriomis yra užtikrinamos žmogaus teisės ir laisvės, sistema. Žmogaus teisių garantijas galima suskirstyti į teisines ir neteisines. Teisinės garantijos – tai teisės normų ir institucijų sistema, o neteisiniams garantijoms galima priskirti valstybės valdžios įgyvendinimo pagrindus, valstybės formą, jos politinį režimą, valdžių padalijimo principą, visuomenės kultūros lygį. Teisines žmogaus teisių garantijas dar galima suskirstyti į materialias, procesines ir institucines.¹³⁰ Materialiomis garantijomis galima būti laikoma Lietuvos Respublikos Konstitucija¹³¹, įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriuose įtvirtintos žmogaus teisės, laisvės ir atitinkama jų apsauga. Kaip procesinę garantiją galima įvardinti žmogaus teisę kreiptis į teismą, dėl atitinkamų jo teisių ar laisvių pažeidimų. Institucinės garantijos apima institucijas, ginančias žmogaus teises ir laisves. Kaip institucinė garantija, ypatingai didelę svarbą turi teismai (apylinkių teismai, apygardų teismai, Lietuvos apeliacinis teismas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, jog asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą¹³². Išraiškos laisvė, yra viena iš konstitucinių laisvių, taigi esant šios laisvės pažeidimams, kiekvienas turi teisę kreiptis į teismą. Teismai laikomi bene efektyviausia žmogaus teisių ir laisvių gynybos priemone, kadangi jie yra nepriklausomi ir nešališki, pažeistų teisių ar laisvių atžvilgiu. Svarbu paminėti, kad ginti pažeistas teises ir laisves, gali kiekvienas asmuo, nepriklausomai nuo jo pilietybės, tautybės, kilmės, rasės ar socialinės padėties.

Pravartu paminėti, jog žmogus, apie kurį visuomenės informavimo priemonėse buvo paskleista žeminančio pobūdžio informacija, gindamas savo garbę bei orumą, visų pirma turi imtis ikiteisminių teisių bei laisvių gynimo priemonių. Pasklidus žmogaus garbę ar orumą žeidžiančiai informacijai, reikia kreiptis į tokią informaciją paskleidusią visuomenės informavimo priemonę, prašant paneigti garbę ar orumą žeminančius, tikrovės neatitinkančius duomenis. Tokiu atveju, kai pasklidusi informacija nėra paneigiama, asmuo gali naudotis teisminėmis teisių ir laisvių gynimo priemonėmis, įgyja teisę kreiptis į teismą.

---

¹³⁰ Lietuvos žmogaus teisių centras. [interaktyvus]. Žmogaus teisių ir laisvių garantijos. [žiūrėta 2018-11-17]. <http://manoteises.lt/enciklopedija/zmogaus-teisiu-ir-laisviu-garantijos/>

¹³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, *supra* note 11.

¹³² *Ibid.*

Kiekvienas žmogus turi teisę pateikti skundą ir prašyti žalos atlyginimo, jeigu yra įsitikinęs, kad paviešinant tam tikro pobūdžio informaciją, buvo atskleista jo privatų gyvenimą liečianti informacija, buvo pažeista jo garbė, orumas, reputacija ar pažeistos kitos teisės bei laisvės. Skundą taip pat galima pateikti dėl neteisėtai suvaržytos galimybės paviešinti informaciją apie kito žmogaus asmeninį gyvenimą arba tokiu atveju, kai už tokį paviešinimą žmogui buvo taikyta atsakomybė. Dėl neproporcingai taikytos bausmės žmogus taip pat turi teisę skųstis. Tokiu atveju, kai žmogus mano, jog jam išraiškos laisvė buvo apribota nepagrįstai, jis turi teisę apskusti pirmosios instancijos teismo sprendimą aukštesnės instancijos teismui. Aukštesnės instancijos teismui skundą atmetus, galima pateikti skundą Aukščiausiajam Teismui, kurio sprendimas yra galutinis. Jeigu skundą atmeta ir Aukščiausiasis Teismas, yra galimybė dėl nepagrįstai taikytų laisvės ribojimų skųstis į Europos Žmogaus Teisių Teismą.

Užtikrinant žmogaus teisių apsaugą, didelę įtaką turi Seimo kontrolierių institucijos įsteigta Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, tirianti žmonių skundus, susijusius diskriminacija, lytimi, rase, tautybe, kilme, religija, socialine padėtimi, įsitikinimais, pažiūromis, amžiumi, lytine orientacija ir pan. Taip pat veikia Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, ginanti žmogaus teisę į privatų gyvenimą, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, nagrinėjanti žmonių skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo ar teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimo.

Veiksmingai įgyvendintos žmogaus teisės ir laisvės padeda užtikrinti demokratines vertybes, stiprina taiką, saugumą, demokratinę visuomenę, užkerta kelią agresijai, humanitarinėms krizėms bei mažina nusikalstamumą ir diskriminaciją. Todėl yra nepaprastai svarbu įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus žmogaus teisių srityje bei stiprinti daugiašalius žmogaus teisių užtikrinimo mechanizmus.¹³³ Palaikant ryšius ir bendradarbiaujant su kitomis valstybėmis, atsiveria daugiau galimybių žmogaus teisių įgyvendinimo ir apsaugos srityje. Atsiveria galimybės gauti rekomendacijas, padedančias tinkamai įvertinti, kurias žmogaus teisių sritis pravartu tobulinti. Yra galimybė gauti kitų valstybių paramą, siekiant užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Tokiu būdu valstybei atsiranda daugiau alternatyvų garantuoti žmogaus teises ir jas apsaugoti. Yra tobulinama demokratinė tvarka bei mažinama grėsmė konstitucinės santvarkos pažeidimams.

Valstybės institucijos turi ginti ir saugoti žmogaus teises ir laisves. Užtikrindama žmogaus teisių ir laisvių apsaugos funkcijas, valstybė turi veikti teisėtai, sąžiningai,

---

¹³³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. [interaktyvus]. Pagrindinės tarptautinės institucijos, 2018-05-10. [žiūrėta 2018-11-17]. https://www.urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/zmogaus-teises/pagrindines-tarptautines-institucijos?fbclid=IwAR0lxsMhd75o_i6nnFEyOIr-oGpMcIDLSEFIExMp-WeG-_sOsbnXNLGzt7s

vadovaudamasi konstitucinėmis ir jas detalizuojančiomis žmogaus teisių apsaugos nuostatomis. Svarbu, kad savo veiksmais valstybės institucijos nesukeltų didesnės žalos žmogaus teisėms ir laisvėms. Įstatymuose turi būti užtikrintas realus žmogaus teisių ir laisvių gynimas, kuriuo valstybės institucijos galėtų remtis, užtikrindamos teisių ir laisvių apsaugą.

Apibendrinant pateiktą informaciją, darytina išvada, jog užtikrinant žmogaus teises ir laisves, yra plėtojamas valstybės demokratiškumas. Išraiškos laisvė užima ganėtinai svarbią vietą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sistemoje, todėl ji turi būti garantuojama kiekvienam žmogui. Valstybei kildinama pareiga užtikrinti išraiškos laisvės įgyvendinimą ir garantuoti šios, bei kitų teisių ir laisvių apsaugą. Valstybė taip pat turi užtikrinti veiksmingą žmogaus teises ir laisves ginančių institucijų sistemą. Kiekvienam žmogui laiduojama galimybė kreiptis į teismą, dėl jo atžvilgiu pažeistų teisių ar laisvių.

IŠVADOS

1. Išreikšti nuomonę, įsitikinimus ar pažiūras galima bet kokiais būdais ar formomis, neapsiribojant tik verbaline kalba. Išraiškos laisvė suprantama kaip galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis. Išreikšta nuomonė ar įsitikinimai neprivalo atitikti logikos ar racionalumo standartų, įsitikinimai gali šokiruoti ir būti nemalonus pobūdžio, tačiau kiekvienu atveju, išreikšta nuomonė ar įsitikinimai turi būti suderinami su kitomis žmonių teisėmis bei laisvėmis.

2. Išraiškos laisvė tai Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta ir valstybės užtikrinta galimybė netrukdomai reikšti savo mintis, pažiūras, įsitikinimus viešai. Ši laisvė taip pat reglamentuojama Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje bei kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose bei tarptautiniuose teisės aktuose.

3. Išraiškos laisvė yra viena svarbiausių žmogaus laisvių, kuri yra būtina laisvos visuomenės egzistavimui. Išraiškos laisvė įvardijama kaip demokratinės visuomenės pagrindas, kadangi nesant galimybės naudotis šia laisve, demokratija nustotų klestėti. Darydama įtaką demokratijos vystymuisi, įsitikinimų raiškos laisvė tuo pačiu sudaro galimybes kiekvienam piliečiui tobulėti kaip asmenybei.

4. Išraiškos laisvė nėra absoliuti. Ji gali būti ribojama jeigu toks ribojimas yra nustatytas įstatymu ir jei tai būtina demokratinėje visuomenėje, siekiant užtikrinti kitas konstitucines vertybes. Būtinumas riboti išraiškos laisvę atsiranda susidūrus dviem ar daugiau konstitucinių vertybių. Tokiais atvejais, taikant ribojimus, privalu vadovautis proporcingumo principu ir rasti pusiausvyrą tarp teisės turėti nuomonę ir ją laisvai reikšti bei kitų asmens teisių ir laisvių.

5. Valstybė, įgyvendindama konstitucines nuostatas, privalo garantuoti žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą bei jų apsaugą. Valstybei kildinama pareiga priimti žmogaus teises ir laisves užtikrinančius teisės aktus, tinkamai juos įgyvendinti. Turi būti teisėtai sprendžiami ginčai, susiję su žmogaus teisių ir laisvių pažeidimais. Valstybė taip pat turi užtikrinti veiksmingą žmogaus teises ir laisves ginančių institucijų sistemą.

6. Išraiškos laisvė suteikia galimybę viešai reikšti nuomonę, nepagrįstą faktais. Nuomonei nėra taikomas tiesos kriterijus. Vis dėlto, ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, nepažeidžiant kitų žmogaus teisių ir laisvių. Vertinant, ar nuomonė, nepagrįsta faktais, nepažeidžia kitų asmenų teisių ir laisvių, svarbu atsižvelgti į nuomonę išreiškusio asmens tikslus, nuomonės reiškinio formą bei aplinkybes.

7. Apribojimai turi būti pagrįsti, jais negali būti paneigiama asmens teisių ir laisvių prigimtis. Ribojimo pagrindumas vertinamas sveiko proto bei akivaizdžios būtinybės kriterijais.

Nei viena žmogaus teisė ar laisvė neturi išankstinio prioriteto kitų teisių ir laisvių atžvilgiu. Privalu rasti pusiausvyrą tarp konkuruojančių konstitucinių vertybių jis turi atitikti proporcingumo principą, o atsakomybė už nustatytus pažeidimus privalo atitikti protingumo principą.

8. Dėl netinkamo išraiškos laisvės realizavimo, asmeniui gali būti taikoma civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo pavojingumą bei žalą, sukeltą kitam asmeniui. Baudžiamoji atsakomybė taikytina kaip kraštutinė, griežčiausia išraiškos laisvės ribojimo priemonė.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Abramavičius A., Andriuskevičius A., Bakševičienė R., Baranskaitė A., Bartkus G., Bieliūnas E., Birmontienė T., Dambrauskienė G., Dsvulis T., Drakšienė A., Foigt D., Goda G., Greičius M. Jarašiūnas E., Jarukaitis I., Jočienė D., Kabišaitis A., Kalpokas V., Katuoka S. Kazlauskas M., Keserauskas Š., Liekytė Ž., Maculevičius J., Marcijonas A., Mickevičius D., Mielėnas V., Milinis A., Milius V., Mizaras V., Mockevičius R., Nekrašas V., Nekrošius I., Nekrošius V., Normantas A., Papirtis L. V., Pavilonis V., Petkevičius P., Prapiestis J., Rinkevičius J., Stasiulis D., Staskonis V., Sudavičius B., Švedas G., Taminskas A., Vadapalas V., Valančius V., Vileita A. R Žilys J., *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
2. Almonaitienė J., Antinienė D., Ausmanienė N., Lekavičienė R., Matulienė G., Ruibytė L., Vasiliauskaitė Z., *Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija, 2007.
3. Feldman D., *Civil Liberties and Human rights n Engand and Wales*. Oxford: Clarendon Press, 1993.
4. Hollensen, S., *Marketing management: A relationship approach*. Pearson Education, 2015.
5. Human rights background. The Advocates for human rights.
6. Human rights. Major Contemporary Issues.
7. Jočienė D., *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
8. Jovaišas K., *Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. Teisės problemos*. Vilnius, 2007.
9. Kenstavičius D., *Svarbiausios žodžio laisvės ribojimo sąlygos Jungtinėse Amerikos valstijose*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra, 2011.
10. Mesonis G., *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
11. Meškauskaitė L., *Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
12. Mikulskienė, Birutė. Sprendimų priėmimo metodai viešajam valdymui. Vilnius: MES, 2011.
13. Puodžiūnas V., *Viešosios komunikacijos ir technologijos inovacijos*. Klaipėda: Viešojo įstaiga Socialinių mokslų kolegija, 2013.
14. Samuolytė J., *Saviraiškos laisvė ir jos ribos grafiti kontekste*. Vilnius: 2008.

15. Šakalienė D., Mickevičius H., Uscila R., Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje. Apžvalga.

16. Zelezny J. D., *Communications Law: Liberties, Restraints and Modern Media*. California State: Wadsworth Publishing Company, 1997.

17. Želvys R., *Bendravimo psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1995.

Moksliniai straipsniai

18. Arlauskas S., Teisės filosofija. Žodžio (Saviraiškos) laisvės teisės moralinės ribos. *Jurisprudencija*. 2001, t. 19 (11); 141-160.

19. Gusman J., The Concept of Human Rights, Political and Moral Approaches. Mastherthesis political science Radboud University, 2015.

20. Mikelėnas V., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.

21. Pumputis A., Paksas A., Vašvila A., Mesonis G., Jarašiūnas E., Žilys J., Sinkevičius V., Meškauskaitė L., Birmontienė T., Baltutytė E., Vidrinskaitė S. ir Katuoka S., *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vinius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2002.

22. Shiferaw D., Tesfa Y. Human Rights Law. Teaching Material, 2009.

23. Šindeikis A., Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos. *Socialiniai mokslai, teisė*. Daktaro disertacija, 2011.

Elektroniniai leidiniai

24. Aclu. [interaktyvus]. Freedom of expression. [žiūrėta 2018-10-27].

https://www.aclu.org/other/freedom-expression?fbclid=IwAR34Pm32RD_bMPRacOadeaUuyWCu8um2vYVVofbPAXR1bA7MThQ_Gxl07F8

25. Apie saviraiškos laisvę iš konstitucinės doktrinos perspektyvos. [interaktyvus]. Tomo Chochrin tinklaraštis, 2011-11-13. [žiūrėta 2018-04-13].

<https://jurisprudencija.wordpress.com/2011/11/13/apie-saviraiskos-laisve-is-konstitucines-doktrinos-perspektyvos/>

26. Danilo L. A., Contribution to the Section on Defamation Law: the demarcation between statements of fact and opinion. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-06-17].

<http://www.medialaw.ru/indep/en/k4-3.htm>

27. Europos Tarybos rezoliucijos: tarp išraiškos laisvės ir netolerancijos krikščionims. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-04-13].

http://lt.radiovaticana.va/storico/2015/01/30/europos_tarybos_rezoliucijos_tarp_i%C5%A1rai%C5%A1kos_laisv%C4%97s_ir_netolerancijos/lt-1120800

28. Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika. [interaktyvus]. Infolex, 2003-08-05. [žiūrėta 2018-05-07].

http://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=news&Tema=44&str=6936

29. Global freedom movement. [interaktyvus]. Art and freedom of expression, 2014-03-28. [žiūrėta 2018-10-27].

<https://globalfree.wordpress.com/2014/03/28/art-and-freedom-of-expression/>

30. Human rights. Geneva – Switzerland: United nations human rights office of the high commissioner for human rights.

31. International Human Rights Law. [interaktyvus]. Geneva – Switzerland: United nations human rights office of the high commissioner for human rights. [žiūrėta 2018-10-21].

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/InternationalLaw.aspx>

32. Liberty. [interaktyvus]. Article 10: free expression. [žiūrėta 2018-11-02].

https://www.libertyhumanrights.org.uk/human-rights/what-are-human-rights/human-rights-act/article-10-free-expression?fbclid=IwAR3w4C-N5J3chOUkHtgNtiUv-YHg5OyphHS-WsrDt304hMneqNd6RKO_ZvI

33. Liberty. [interaktyvus]. Article 10: free speech and protest. [žiūrėta 2018-11-02]. <https://www.libertyhumanrights.org.uk/human-rights/free-speech-and-protest>

34. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. [interaktyvus]. Pagrindinės tarptautinės institucijos, 2018-05-10. [žiūrėta 2018-11-17]. https://www.urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/zmogaus-teises/pagrindines-tarptautines-institucijos?fbclid=IwAR0lxsMhd75o_i6nnFEyOIr-oGpMcIDLSEFIExMp-WeG-_sOsbjNXLGzt7s

35. Lietuvos žmogaus teisių centras. [interaktyvus]. Žmogaus teisių ir laisvių garantijos. [žiūrėta 2018-11-17]. <http://manoteises.lt/enciklopedija/zmogaus-teisiu-ir-laisviu-garantijos/>

36. Lietuvos žmogaus teisių centras. [interaktyvus]. Žmogaus teisių samprata. [žiūrėta 2018-10-10].

<http://manoteises.lt/enciklopedija/zmogaus-teisiu-samprata/>

37. Notes Desk. Your academic encyclopedia. [interaktyvus]. Types of communication, 2009-03-08. [žiūrėta 2018-11-02].

<http://www.notesdesk.com/notes/business-communications/types-of-communication/>

38. Šaltiniai.info. [interaktyvus]. Viešųjų kalbų samprata, rūšys ir struktūra. [žiūrėta 2018-09-18]. <http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/696>

39. Teisininko komentaras. Garbės ir orumo gynimo baudžiamosios teisės priemonėmis ribos. [interaktyvus]. Infolex, 2015-02-09. [žiūrėta 2018-11-23].

<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=56292>

40. Terminų žodynas. [interaktyvus]. Pliuralizmas reikšmė. [žiūrėta 2018-10-27].

<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Pliuralizmas>

41. The association of civil rights in Israel. [interaktyvus]. Freedom of expression and protest. [žiūrėta 2018-11-12].

<https://law.acri.org.il/en/protestright-subject/freedom-of-expression-and-protest/>

42. World mime organisation. [interaktyvus]. Nonverbal communication. [žiūrėta 2018-11-02].

<http://www.worldmime.org/en/about-mime/neighborng-theories/102-neighborng-theories/283-nonverbal-communication>

43. Žmogaus teisės Lietuvoje 2016 – 2017. Apžvalga. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2018.

44. Žmogaus teisių aktyvistai: Civilinio kodekso pataisos varžo žiniasklaidos laisvę. [interaktyvus]. Mano teisės, 2016-12-13. [žiūrėta 2018-04-13].

<http://manoteises.lt/straipsnis/zmogaus-teisiu-aktyvistai-civilinio-kodekso-pataisos-varzo-ziniasklaidos-laisve/>

45. Žmogaus teisių gidas. Kas yra saviraiškos laisvė? [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-10-02].

<http://www.zmogauseisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve/saviraiskos-laisve/kas-yra-saviraiskos-laisve>

46. Žmogaus teisių gidas. Saviraiškos ir žiniasklaidos laisvė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-10-02].

<http://www.zmogauseisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve>

47. Žodžiai.lt. [interaktyvus]. Komunikacija žodžio reikšmė. [žiūrėta 2018-10-27].
<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Komunikacija&wid=10273>

48. Žodžio laisvė: sužinokite kodėl taip svarbu ją apsaugoti. [interaktyvus]. Liberties, 2017-07-12. [žiūrėta 2018-05-10].

<https://www.liberties.eu/lt/news/zodzio-laisve-liberties-advokacija/12506>

Lietuvos Respublikos teisės aktai

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje, A. Skirmantas v. P. Jurgutavičius, Nr. 3K-3528/2001.

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje L. Kniūkšta v. V. Žutauto leidybos įmonė „Kriminalistika“, Nr. 3K-3-988/2001.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“. *Verslo ir komercinė teisė*. 2000, Nr. 1-3.
52. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR. 2015, Nr. 11216.
53. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 155 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. TAR. 2015, Nr. 11179.
54. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
55. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.24 straipsnio pakeitimo įstatymas. 2016, Nr. XIII-66.
56. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
57. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 49-1600.
58. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl alkoholio ir tabako reklamos“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.
59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 49-1424.
60. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuso 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkurso organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 34-847.
61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. Lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 54-2097.
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vadario 2 d. nutarimo Nr.

179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.

63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 117-4239.

64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tavrkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 87-3274.

65. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 5 dalies, 6 straipsnio 1, 3, 4 dalių (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 10 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1 dalies, 15 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1, 2 dalių, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 31 straipsnio (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 30/03.

66. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.

67. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 124-5643.

68. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 49-1424.

69. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 25-650.

70. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 126-2962.

71. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 17/98.

72. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. Rugsjūčio 29 d. redakcija)“. *Valstybės Žinios*. 2005, Nr.113-4131.

73. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 54-1587.

74. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 114-5115.

75. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1706.

76. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288.

77. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai

78. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

79. Europos žmogaus teisių teismo byla, Janowski v. Lenkija, Nr. 25716/94.

80. Europos žmogaus teisių teismo byla, Tamer v. Estija, Nr. 41205/98.

81. Europos žmogaus teisių teismo bylos, Lingens v. Austrija, Nr. 9815/82; Oberschlik v. Austrija, Nr. 20834/92; Tolstoy Miroslavsky v. J. K., Nr. 18139/91.

82. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje, Clark v. Community for Creative Nonviolence, Nr. 468 U. S. 288.
83. Konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo. TAR. 2016, Nr. 29120.
84. Lietuvos administracinio teismo nutartis byloje Nr. AB-6821-3-61-3-04411-215-1. TAR. 2017, Nr. 5670.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla, D. Jurgelevičius v. UAB „Ekstra“, Nr. 3K-3193/2009.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 206-303/2016.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403-222/2015.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451-895/2016.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-942/2016.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016.

Steponavičiūtė L. Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimo galimybės/Teisės ir policijos veiklos (Ikiteisminio proceso specializacija) magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. B. Pranevičienė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, Teisės katedra, 2018. – 66 psl.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuota išraiškos laisvės samprata ir jos reglamentavimas. Atskleista išraiškos laisvės svarba demokratinės visuomenės vystymuisi bei žmogaus asmenybės individualizavimui. Išaiškintos išraiškos laisvės galimybės bei įgyvendinimo ypatumai. Analizuojamas išraiškos laisvės ribojimas bei taikoma atsakomybė už netinkamą išraiškos laisvės realizavimą. Nagrinėtas žmogaus teisių užtikrinimas naudojantis išraiškos laisve.

Nustatyta, kad šią dieną išraiškos laisvė žmogaus teisių ir laisvių kataloge užima ganėtinai svarbią vietą ir yra būtina demokratinėje visuomenėje. Išreikšti savo nuomonę bei įsitikinimus galima bet kokiais būdais ir formomis, tačiau taip, kad nebūtų pažeistos kitos žmogaus teisės ar laisvės. Nustatyta, kad išraiškos laisvė gali būti ribojama įstatymu, jei tai yra būtina, siekiant užtikrinti kitas žmogaus teises ar laisves. Valstybė turi užtikrinti išraiškos laisvės įgyvendinimą bei apsaugą, tačiau už piktnaudžiavimą išraiškos laisve, gali būti taikoma civilinė, administracinė ir baudžiamoji atsakomybė.

Reikšminiai žodžiai: išraiškos laisvė, nuomonė, įsitikinimai.

Steponavičiūtė L. Right for expression and possibilities for its implementation/Law and police operations (pre-litigation process) master's thesis. Tutor prof. Dr. B. Pranevičienė. – Kaunas: Mykolas Romeris University, Academy of public security, Law cathedral, 2018. – 66 pages.

ANOTATION

The master's thesis analyses the concept and legislation of freedom of expression, revealing the importance of freedom of expression to the democratic society and personal development. Defining freedom of expression possibilities and implementation. Analyzing the restrictions and liability for inappropriate exercise of freedom of expression. Examining the protection of human rights through the use of freedom of expression.

It is found that in the directory of human rights and freedoms, the freedom of expression occupies a particularly important place and is essential to a democratic society. Expressing your opinions and beliefs is allowed in all formats, but not in violation of other human rights or freedoms. It is found that restriction to freedom of expression can be lawfully applied if it essential to protect other human rights and freedoms. The state must ensure a lawful implementation and protection of freedom of expression; however, violation of freedom of expression may be punished by civil, administrative or criminal liability.

Keywords: freedom of expression, opinion, beliefs.

Steponavičiūtė L. Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimo galimybės/Teisės ir policijos veiklos (Ikiteisminio proceso specializacija) magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. B. Pranevičienė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, Teisės katedra, 2018. – 66 psl.

SANTRAUKA

Šią dieną, tobulėjant naujosioms technologijoms, atsiranda vis daugiau alternatyvų išraiškos laisvės įgyvendinimui. Žmogaus teisių ir laisvių kataloge, išraiškos laisvė užima ypatingai svarbią vietą. Sudėtinga įsivaizduoti demokratinę visuomenę, nesant išraiškos laisvės. Baigiamojo darbo temos naujumą patvirtina mokslinių straipsnių stoka. Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimas Lietuvos mokslininkų darbuose analizuoti tik fragmentiškai. **Darbo tikslui** – nustatyti išraiškos laisvės ribas demokratinėje visuomenėje – pasiekti iškelti **uždaviniai**: išanalizuoti išraiškos laisvės sampratą bei jos reglamentavimą teisės aktuose; atskleisti išraiškos laisvės svarbą bei problematiką; aptarti kylančią atsakomybę asmenims, dėl netinkamo išraiškos laisvės realizavimo. Tyrimo metu išvelgti ir **probleminiai klausimai**: kokiais būdais ar formomis galima išreikšti savo nuomonę ar įsitikinimus; ar siekiant užtikrinti žmogaus teises bei laisves, būtina riboti išraiškos laisvę; dėl kokių priežasčių gali būti varžoma išraiškos laisvė; ar galima išreikšti nuomonę, nepagrįstą jokiais faktais ar argumentais. Dėstomojoje dalyje išanalizavus išraiškos laisvės sampratą, svarbą, reglamentavimą, užtikrinimą bei įgyvendinimo galimybes, nustatyta, kad išraiškos laisvė yra viena svarbiausių žmogaus laisvių, kuri yra būtina laisvos visuomenės egzistavimui. Valstybė privalo užtikrinti šios laisvės įgyvendinimą ir apsaugą. Išraiškos laisvė tai galimybė netrukdomai reikšti savo mintis, pažiūras, įsitikinimus viešai. Pastebėtina, kad išreikšti nuomonę, įsitikinimus ar pažiūras, galima bet kokiais būdais ar formomis, neapsiribojant tik verbaline kalba. Išraiškos laisvė suteikia galimybę viešai reikšti nuomonę, nepagrįstą faktais. Vis dėlto, išraiškos laisvė nėra absoliuti, ji gali būti ribojama jeigu toks ribojimas yra nustatytas įstatymu ir jei tai būtina demokratinėje visuomenėje, siekiant užtikrinti kitas konstitucines vertybes. Tačiau apribojimai turi būti pagrįsti, jais negali būti paneigiama asmens teisių ir laisvių prigimtis. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl netinkamo išraiškos laisvės realizavimo, asmeniui gali būti taikoma civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

Steponavičiūtė L. Right for expression and possibilities for its implementation/Law and police operations (pre-litigation process) master's thesis. Tutor prof. Dr. B. Pranevičienė. – Kaunas: Mykolas Romeris University, Academy of public security, Law cathedral, 2018. – 66 pages.

SUMMARY

In this day, with the advancement of new technologies, there are ever so more alternatives to the realization of freedom of expression. In the directory of human rights and freedoms, the freedom of expression occupies a particularly important place. It is difficult to imagine a democratic society in the absence of freedom of expression. The novelty of the thesis theme is confirmed by the lack of scientific articles. Freedom of expression and its implementation in the works of Lithuanian scientists are analyzed only in a fragmentary way. **The purpose of the work** – to establish the limits of freedom of expression in a democratic society. **Tasks achieved** – to analyze the concept of freedom of expression and its regulation in legislation; to reveal the importance and problem of freedom of expression; to discuss the emerging liability to individuals, due to the inadequate realization of freedom of expression. The research also reveals **problematic issues**: what ways or forms can one express their opinions or beliefs; whether freedom of expression is necessary to ensure human rights and freedoms; for what reasons freedom of expression may be restricted; Is it possible to express an opinion that is not substantiated by any facts or arguments. In the study section, after analyzing the concept of freedom of expression, its importance, regulation, assurance and implementation possibilities, it has been established that freedom of expression is one of the most important human freedoms that is necessary for the existence of a free society. The state must ensure the implementation and protection of this freedom. Freedom of expression is an opportunity to express your thoughts, beliefs and opinions publicly. It is noteworthy that expressing opinions, convictions or beliefs can be done in any way or form without being restricted to the spoken language. Freedom of expression provides an opportunity for public expression of opinion, not supported by facts. However, the freedom of expression is not absolute, it may be restricted if such restriction is prescribed by law and if it is necessary in a democratic society in order to ensure other constitutional values. However, restrictions must be reasonable, they cannot deny the nature of individual rights and freedoms. Attention is drawn to the fact that due to improper exercise of the freedom of expression, a person may be subject to civil, administrative or criminal liability.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018- -
Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo saugumo akademijos, Teisės katedros, Ikiteisminio proceso studentė Lina Steponavičiūtė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Išraiškos laisvė ir jos įgyvendinimo galimybės“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Lina Steponavičiūtė